

CERCETĂRI ARHEOLOGICE LA CHETREȘTI-CAPUL DEALULUI, JUD. VASLUI, CAMPANIILE 1988, 1992

RUXANDRA ALAIBA

1.0. Siturile arheologice specifice civilizației Cucuteni, ca principal izvor comprehensiv, prin particularitățile așezărilor, locuințelor, cuptoarelor, dar mai ales ale ceramicii, plasticii antropomorfe și zoomorfe, încărcate de simboluri, reclamă, printr-o lectură hermeneutică, largi descifrări și interpretări. În consonanță cu un astfel de demers, urmărim și prezentarea stațiunii cucuteniene, cu locuri specifice fazelor Cucuteni A și A-B, de la Chetrești, punctul *Capul Dealului*, com. Bălteni, județul Vaslui, consemnată în scris încă din secolul trecut, desigur fără precizarea culturii.

Studiul urmărește descrierea și analiza materialului rezultat din două campanii de cercetări arheologice și mai multe periegeze¹. Deși suprafața investigată nu este prea mare iar zona în care s-a efectuat săpătura era nivelată mecanic, stratigrafia și inventarul ne îngăduie, pentru acest stadiu, o primă prezentare a sitului².

1.1. *Cadrul fizico-geografic și administrativ* (fig. 1/1-2). Relieful subunităților de ordinul trei ale Podișului Bârladului se prezintă, în genere, sub forma unor dealuri sau platouri cu spinarea larg boltită de culmi separate de văi largi, dar adânci, cu diferențe de nivel ce ating 200 m. Este un landschaft cu o anumită personalitate trasată de unitatea funcțional-structurală, cu repercusiuni în activitatea umană³. Aceste subunități pot constitui și diviziuni pentru urmărirea formelor geografice preferate de comunitățile cucuteniene.

¹ Materialele arheologice se află în colecțiile de arheologie ale Muzeului Județean „Ștefan cel Mare” Vaslui. Prelucrarea grafică digitală a planșelor s-a realizat prin sponsorizare din partea firmei OZland S&H (URL: <http://www.acum.ro/ozland>).

² Alte descoperiri din cercetări de suprafață sau mici sondaje, se găsesc și în colecțiile Muzeului „Vasile Pârvan” din Bârlad și la Seminarul de arheologie din cadrul Universității „Alexandru Ioan Cuza” din Iași. Acestea au fost publicate parțial sau au rămas inedite.

³ V. Băcăuanu, N. Barbu, M. Pantazică, Al. Ungureanu, D. Chiriac, *Podișul Moldovei*, Ed. Științifică și Enciclopedică, București, 1980, p. 18-31, 297.

Pentru fiecare zonă se cunosc deja așezări specifice civilizației Cucuteni, faza A. Astfel, în Podișului Central Moldovenesc, pentru subdiviziunea Dealurilor Racova și Stemnic, ce ne stă în atenție, se pot menționa trei stațiuni, între primele cunoscute în arealul culturii Cucuteni. Amintim mai întâi Rafaila, amplasată pe un platou, o prelungire spre vest a dealului *Piciorul Hârbului*, înconjurată de pâraiele Stemnic și Recea. Cunoscute sunt și stațiunile de la Poieniști și Bălteni, situate pe pînteni ai *Dealului Teilor*⁴, respectiv ai *Dealului Cârlanului*⁵, ce înaintează spre lunca inundabilă a Racovei.

Zona în care se află satul Chetrești, străbătută de văile Stemnicului și Racovei, afluenți ai râului Bârlad, se caracterizează printr-un relief cu altitudini medii de 200 m, și un climat de silvostepă temperat-continental. În vegetație predomină foioasele, gorunul, fagul, nu lipsesc nici zonele ierboase⁶. Descrierea făcută de Radu Vulpe acum jumătate de secol rămâne sugestivă: "Este evident că valea Racovei, apărată de înălțimi de acces dificil, de păduri dese și de văi mocirloase, a fost totdeauna populată, dar în rare locuri așezările au căpătat un aspect de aglomerare pe un spațiu limitat. Oamenii au preferat forma dispersată a satelor, determinată de caracterul păduros al regiunii cu locuri de cultură ori de pășune mărginite și răzlețe"⁷. Și în trecut și azi satele de aici sau de pe valea Stemnicului au păstrat specificul „acestor consecințe ale geografiei locale”.

Punctul *Capul Dealului* ocupă promontoriul ce se desprinde din dealul Chetreștilor, pe care astăzi se află și o parte din sat. Platoul înaintează spre pârâul Racova (Buda) și spre un pârâiaș local cu debit variabil. Pe cele două laturi, pantele relativ abrupte apără natural stațiunea (fig. 1/1,3). Botul de deal interfluvial se află la o distanță de circa 12 km în aval de confluența Racovei cu râul Bârlad. Din punct de

⁴ C. Cihodaru, *Contribuții pentru fixarea unei hărți preistorice a Daciei (Stațiuni preistorice din județul Vaslui)*, *AArh.*, 7-8, 1931-32, p. 31 și urm.; idem, *Stațiunea eneolitică de la Rafaila*, 1934, *ALMKV*, p. 3-25; idem, *Poieniști-Tamasidava. O așezare carpică în Moldova centrală*, *AArh.*, 13-14, 1937-1938, p. 30; R. Vulpe et alii, *Evoluția așezărilor omenești din societatea primitivă și sclavagistă de la Poieniști-Vaslui*, *SCIV*, I, 1950, 1, p. 43. Rafaila este probabil stațiunea la care se referea și Hubert Schmidt în monografia din 1932, pentru a exemplifica prezența culturii Cucuteni și în județul Vaslui, fără a o numi însă.

⁵ R. Maxim-Alaiba, I. Marin, *Cercetări arheologice de suprafață în comuna Bălteni, județul Vaslui*, *ActaMM*, IX-XI, p. 226 și urm.

⁶ V. Băcăuanu et alii, *op. cit.*, București, 1980, p. 18-31, 297.

⁷ R. Vulpe et alii, *op. cit.*, p. 43.

vedere administrativ satul Chetrești reprezintă una din cele trei localități componente ale comunei Bălteni, jud. Vaslui.

1.2. *Istoriografia* stațiunii, cum am precizat deja, are puncte de reper și în secolul trecut. Astfel, în răspunsul primit din comună la *Chestionariul* trimis de Alexandru Odobescu, cu întrebări referitoare și la existența unor monumente arheologice, punctul este menționat⁸. Întrucât locuirea Cucuteni predomină net în raport cu celelalte urme arheologice, putem presupune și faptul că, „hâburile” semnalate atunci aparțineau aceleiași așezări eneolitice. Pentru prima dată însă, investigații organizate, periegeze și cercetări de salvare se realizează aici între anii 1965-1970 de către pasionații arheologi ai Muzeului „Vasile Pârvan” din Bârlad, Vasile Palade și Eugenia Popușoi⁹. În același timp, de la Universitatea „Alexandru Ioan Cuza” din Iași, Marin Dinu întreprinde un mic sondaj de salvare în preajma unei locuințe și a unei gropi, distruse prin amenajarea drumului sătesc, care, din nefericire, traversa locuirea preistorică.

În anul 1971 stațiunea a fost pentru prima dată menționată în literatura de specialitate ca o importantă așezare Cucuteni, faza A, din inventarul căreia Anton Nițu a interpretat o protomă antropomorfă perforată, aflată azi în colecțiile Muzeului „Vasile Pârvan” din Bârlad¹⁰. Acesta, pornind de la structura figurativă, sintetizează o nouă temă plastică, a „reprezentărilor feminine reduse la regiunea gluteală”, specifică fazei Cucuteni A¹¹.

În anul 1975 se remarcă din nou, în scris, importanța stațiunii, cât și „splendida ceramică de tip A-B”. Atunci s-au reprodus fotografic două vase fragmentare din tipul cu gâtul înalt și corp sferic, decorate cu benzi albe, foarte înguste, una pictată pe fond alb, alta pe fond brun, specifice pentru o secvență mai târzie a fazei Cucuteni A, descoperite de Marin Dinu¹², împreună cu alte materiale, prezentate și de noi prin desene (fig. 15/4,6).

⁸ Al. Odobescu, *Chestionariu sau izvod de întrebări la cari se cere a se da răspunsul în privința vechilor asedeminte de se află în deosebitele comune ale României*, Biblioteca Academiei, mss. 230, VIII, f. 268.

⁹ I. Bauman, A. Zugravu, *Vaslui, vatră de istorie milenară, Vaslui 600*, Vaslui, 1975, p. 10, nota 35, în care se consemnează faptul că aici a fost efectuat „un mic sondaj” de Vasile Palade.

¹⁰ A. Nițu, *Noi descoperiri de reprezentări antropomorfe în relief pe ceramica Cucuteni A, Carpica*, IV, 1971, p. 84 și urm., fig. 2; 3/2.

¹¹ Idem, *Reconsiderarea Ariușdului, SC*, Sf. Gheorghe, 1973, p. 66, fig. 12/2-3.

¹² Mulțumim și pe această cale prof. Dinu Marin pentru amabilitatea cu care ne-a pus la îndemână informația.

În 1980 Ghenuță Coman, în repertoriul arheologic al județului Vaslui, descrie pentru prima dată topografia locului, situat „în marginea de est a satului Chetrești, pe un promontoriu interfluvial, pe stânga drumului de intrare în sat” și datează așezarea în subfaza A₂ a civilizației Cucuteni¹³. Această localizare va fi apoi reluată în repertoriul privind *Așezările culturii Cucuteni din România*, unde se dă o încadrare cronologică largă, Cucuteni A, conform materialului publicat încă din 1971¹⁴.

Între 1978-1984, Anton Nițu a adus din nou în discuție materialele de la Chetrești-Capul Dealului, descoperite prin intervenții de salvare. De data aceasta nu din punctul de vedere al decorului plastic antropomorf, ci din unghiul definirii complexelor cu ceramică pictată în cadrul celor trei perioade specifice civilizației Cucuteni, prin precizarea fazelor, subfazelor sau etapelor și secvențelor cronologice. În fapt, arheologul ieșean a urmărit prin studiile publicate în 1979¹⁵, 1980¹⁶, 1984¹⁷ și 1987¹⁸, o analiză stilistică a ceramicii în funcție de complexele specifice fiecărei stațiuni, în baza căreia a realizat o cronologie mai detaliată. Astfel, a continuat metoda de cercetare a categoriilor ceramicii

¹³ G. Coman, *Statornicie, continuitate. Repertoriul arheologic al județului Vaslui*, Ed. Litera, 1980, p. 65.

¹⁴ D. Monah, Șt. Cucuș, *Așezările culturii Cucuteni din România*, Ed. Junimea, Iași, 1985, p. 74, nr. 215.

¹⁵ A. Nițu, *Criterii actuale pentru clasificarea complexelor ceramicii și periodizarea etapelor culturii cucuteniene*, CI, IX-X, 1978-79, p. 131, 142, fig. 10/7, în graficul de la fig. 2, Chetrești are nr. 17 și la tipologia categorială a ceramicii nr. 12' (la p. 151 se dau și caracteristicile speciilor „cu benzi înguste și foarte înguste pictate cu alb pozitiv, în subfazele Cucuteni A_{2b} și A_{3a} din Depresiunea subcarpatică și în subfaza A_{3b} din Poarta Tg.Frumos și Podișul Central Moldovenesc).

¹⁶ Idem, *Criterii actuale pentru clasificarea complexelor ceramicii și periodizarea etapelor culturii cucuteniene*, CI, XII, Iași, 1980, p. 150; în graficul de la fig. 3, Chetrești are nr. 17; în analiza tipologică, categorială a ceramicii, nr. 11-12; fig. 10/1,5_{int} (cf. speciei cu decor liniar bicrom) și fig.10/5_{ext}. (cf. „categoriei ceramicii tricrome pe fond alb și brun din faza finală a perioadei Cucuteni A, speciile cu benzi înguste sau foarte înguste și alb pozitiv”); în tab. I, așezarea, situată în zona Podișului Central Moldovenesc, apare cu datarea A_{3b}.

¹⁷ Idem, *Formarea și clasificarea grupelor de stil A-B și B ale ceramicii pictate Cucuteni-Tripolie*, *AllAI*, Supl.V, Iași, 1984, p. 14, fig. 3/5.

¹⁸ A. Nițu, *Considerații asupra stilurilor ceramicii pictate Cucuteni-Tripolie. Categoriile dinamice ale decorului*, *ActaMM*, V-VI, 1983-1984, p. 27-68, în fr. *Considération sur les styles de la céramique peinte de Cucuteni-Tripolie, La civilisation de Cucuteni en contexte Européen, session scientifique Iași-Piatra Neamț, sept.1984*, Iași, 1987, p. 59-66.

pictate, începută de Hubert Schmidt încă din 1911¹⁹. Metoda a fost aplicată ulterior și de Constantin Matasă pentru Bodești-*Cetățuia Frumușica*²⁰, de Radu Vulpe pentru săpăturile de la Calu-*Horodiștea*, Izvoare și Poienești-*Măgura Dealul Teilor*²¹, de Hortensia și Vladimir Dumitrescu pentru Ruginoasa-*Dealul Drăghiște* și *Drăgușeni-Ostrov* ș.a.²².

Anton Nițu stabilește, pe baza inventarului ceramic de la Chetrești-*Capul Dealului*, puțin și neîntregibil, un nivel stratigrafic ce reprezintă pentru perioada Cucuteni A o secvență tipologică și cronologică aproape finală. Secvența corespunde, conform criteriilor formulate de Hubert Schmidt, ultima dată în 1932, pentru procedeele decorative ale fazei A de la Cucuteni-*Cetățuia*²³, speciei ceramicii pictate „cu benzi înguste sau foarte înguste pictate cu alb pozitiv în cadrul categoriei pe fond alb”²⁴.

Pentru a explica stilul pictural al ceramicii fazei Cucuteni A, Anton Nițu a definit noi secvențe cronologice în cadrul celor două variante picturale, tricrome pe fond brun și tricrome pe fond alb. Conform acestor criterii, stațiunea de la Chetrești, în care predomină ceramica pictată cu benzi albe, înguste sau foarte înguste, pe fond brun sau pe fond alb, aparține secvenței Cucuteni A_{3b}²⁵, ce corespunde în cadrul periodizării realizate de Vladimir Dumitrescu subfazei Cucuteni A₄²⁶.

Ceramica Cucuteni C descoperită în această stațiune a fost semnalată pentru prima dată tot de Anton Nițu. El a încadrat fragmentele cunoscute atunci în specia rezultată prin combinarea unor parametri tehnologici, de formă și ornamentali, dintre ceramica Cucuteni și de tip

¹⁹ H. Schmidt, *Verläufiger Bericht über die Ausgrabungen 1090-1910 von Cucuteni bei Iassy (Rumänien)*, *Zeitschrift für Ethnologie*, Berlin, Braunschweig, 43, 1911, p. 582 și urm.

²⁰ C. Matasă, *Frumușica. Village préhistorique à céramique peinte dans la Moldavie du Nord. Roumanie*, București, 1946, p. 51-52, pl. VI/16.

²¹ R. Vulpe, *Les fouilles de Calu, Dacia*, VII-VIII, 1941, p. 24-41; idem, *Săpăturile arheologice de la Izvoare, jud. Neamț, Studii. Revistă de știință și filosofie*, an. 2, București, 1949, I, p. 125-130; idem, *Săpăturile de la Poienești din 1949, Materiale*, I, 1953, p. 252 și urm.; idem, *Izvoare. Săpăturile din 1936-1948*, București, 1957, p. 120-155.

²² H. Dumitrescu, *La station préhistorique de Ruginoasa, Dacia*, III-IV, 1933, p. 56-87; VI. Dumitrescu, *Une nouvelle station à céramique peinte dans le Nord-Ouest de la Moldavie, Dacia*, 3-4, 1933, p. 115-149.

²³ H. Schmidt, *Cucuteni*, Berlin, Leipzig, 1932, 14 și urm.

²⁴ A. Nițu, *op. cit.*, 1978-79, p. 131.

²⁵ *Ibidem*. Chetrești apare la nr. 17, fig. 2, încadrat în secvența finală Cucuteni A_{3b}, alături de stațiunea de la Fedeleșeni din Depresiunea Prutului, trecută la nr. 25.

²⁶ VI. Dumitrescu, *Originea și evoluția culturii Cucuteni-Tripolie I, SCIV*, XIV, 1963, I, p. 69.

C, între ceramica arsă oxidant și reducător, ce a dus în primul rând la preponderența elementelor specifice ceramicii pictate asupra celei decorate cu motive adâncite²⁷. Informația va fi preluată de Ștefan Cucuș și raportată și altor descoperiri din aceeași etapă²⁸.

De asemenea, au fost publicate și piesele descoperite prin cercetările de teren realizate de noi în zona văii Racovei, între 1976-1987, adesea împreună cu arhitect Ana Maria Zub sau cu profesoara de istorie a Școlii generale Bălteni, Iulia Marin²⁹. Ceramica găsită atunci a fost datată Cucuteni A₃ și A-B³⁰. Volumul apărut cu prilejul consemnării a 75 de ani de la constituirea Muzeului „Vasile Pârvan” din Bârlad menționează, între piesele de valoare ale colecției, și un vas de provizii adus prin cercetări de salvare în această stațiune³¹.

2.0. Șantierul arheologic Chetrești-Capul Dealului. Alegerea acestui obiectiv pentru realizarea unei săpături a fost justificată de numărul mic al stațiunilor cercetate sistematic în Podișul Central Moldovenesc, cu deosebire în zona de sud a acestuia, și, cum am menționat deja, de interesul pentru ceramica Cucuteni, pictată și de tip C.

2.1. Sistemul de săpătură practicat constă în secțiuni, în primul sector paralele, extinse apoi în funcție de posibilitățile din teren. Primele trei au fost trasate la vest de drumul ce duce spre satul Chetrești, aproximativ tot paralel cu acesta. Între șanțurile I și II s-au lăsat nesăpați 2,5 m, iar între II și III, 2 m. Secțiunile au aceeași lățime și lungime (l=1,5 și L=14,5+12 m) și aceeași orientare, 30° nord-nord vest. Ele nu sunt continui din cauza unui cimitir modern, ocolit în această zonă prin întreruperea lor. A IV-a secțiune s-a practicat la circa 42 m vest de primele trei (l=1,5; L=22,5+2 m; casete de 8x2 și 9x7 m). Totalul suprafeței săpate în cele două sectoare însumează 254 m² (fig. 1/3).

2.2. Stratigrafia stațiunii, de la bază, pământul viu, spre suprafață, pământul arabil, pentru sectoarele săpate cuprinde câteva niveluri cu urme arheologice. Din punct de vedere pedologic s-a săpat până la stratul

²⁷ A. Nițu, *Continuitatea ceramicii pictate între culturile Cucuteni-Tripolie și Gorodsk-Usatovo*, CI, S.N., 1977, p. 154.

²⁸ Șt. Cucuș, *Ceramica de «tip C» din aria culturii Cucuteni*, ActaMN, IX-XI, 1985, p. 63, fig. 1/2.

²⁹ Iulia Marin a organizat un „muzeu” în cadrul Școlii Generale a comunei Bălteni, jud. Vaslui.

³⁰ R. Maxim-Alaiba, I. Marin, *op. cit.*, p. 226-229.

³¹ N. Arnăutu, *Valori ale patrimoniului național cultural. Muzeul „V. Pârvan” Bârlad*, Bârlad, 1989, fig. 14/20.

de loess, fără urme antropice, cu excepția penetrărilor de sus. Cel mai vechi strat cu urme de locuire are o culoare brună, cu o grosime de cel puțin 20 cm (0,35-0,60 m), aparține eneoliticului și este bogat în materiale arheologice numai în zona locuințelor. În partea superioară a acestuia apare puțin inventar caracteristic Hallstatt-ului târziu sau Latène-ului timpuriu. De acestea am legat și fragmentul de celt găsit aici prin cercetări de suprafață³². Ultimele descoperiri semnalate pe platou aparțin unui cimitir modern, secolele XVII-XVIII, surprins încă din stratul negru-măzăros arabil. Cimitirul a deranjat puternic locuirea eneolitică situată pe dreapta drumului spre sat. Grosimea stratului vegetal nu depășește 0,20-0,25 m și reprezintă o depunere nouă refăcută după distrugerea lui și a unei părți din cel brun, prin lucrările de amenajare a drumului sătesc. În profil, la suprafața stratului brun, se poate vedea linia orizontală trasată de lama buldozerului ce a împins pământul în vederea ridicării cotei drumului ce merge spre sat (fig. 2/1).

2.3. Complexele arheologice descoperite în așezarea specifică civilizației Cucuteni, însumează două locuințe și cinci gropi cu forme diferite, datate Cucuteni, subfaza A₃, cu excepția gropii nr. 1, datate Cucuteni, subfaza A-B₂. Până în prezent nu au fost surprinse suprapuneri stratigrafice. Resturile de la cele două locuințe degajate sunt modeste.

2.3.1. Locuința nr. 1, faza A (fig. 1/3), a fost descoperită prin săparea secțiunilor I și II. Din cauza distrugerii acesteia din vechime, mai ales în partea de vest și mai recent de cimitirul modern, nu se poate realiza decât o descriere parțială. Dimensiunile păstrate ale locuinței s-au stabilit în funcție de urmele materiale ce se întind pe o suprafață de aproximativ 4,70 x 3,50 m, mai mică decât perimetrul inițial. Construcția, surprinsă încă de la - 0,35 m, se adâncea până la 0,50-0,58 m. Aceasta nu avea platformă amenajată special din lut și bârne. Adâncimea mică a podelei nu marca baza stratului de cultură specific așezării Cucuteni A, ce era ușor mai jos. Nu se pot delimita aglomerări ceramice mai mari, iar bucățile de chirpic sunt împrăștiate inegal pe toată suprafața. Cel mai bine s-a conservat vatra, distrusă doar pe latura de nord ($\varnothing=0,80-0,90$ m; $h=3-4,5$ cm). La suprafață are o culoare alb-cenușie, iar spre sol, galben cărămidie. În anexa I se dă inventarul complet al locuinței nr. 1: materiale de construcție ale casei sau vetrei, unelte și ceramica cu diviziunile clasice, secundară, uzuală și ceramica principală, fină, pictată.

³² R. Maxim-Alaiba, *Obiecte de bronz din patrimoniul muzeului județean Vaslui, ActaMM*, V-VI, 1983-84, p. 384, nr. 4, fig. 1/3.

2.3.2. Locuința nr. 2, faza A (fig. 1/3; 2/1), este relativ bine conservată. A fost surprinsă pe S IV, între M 6,20-15, cum se vede din profilul peretelui de sud-sud est (fig. 2/2). Aceasta s-a construit pe un teren ușor în pantă, terasat în prealabil, astfel ca podeaua să fie orizontală. Degajarea ei de pământ s-a realizat mai întâi prin curățirea dărâmăturilor de pereți, între care și sub care erau fragmente ceramice, unelte și alt inventar. Dimensiunile construcției erau de 9 x 7,5 m, cu orientarea aproximativ nord-sud. Construcția, surprinsă încă de la – 0,35 m se adâncea până la 0,50 - 0,60 m. Bucățile de chirpic de la pereți sunt împrăștiate pe toată suprafața, dar mai ales pe latura de est și spre mijlocul ei. Tot aici este și cea mai mare aglomerare ceramică. Grosimea chirpicului folosit la fățuirea peretelui avea 2-3 cm, nu lipseau nici fragmentele cu urme de pari de 7-10 cm, de asemenea urmele unor refaceri ale suprafeței pereților. Resturile acestora marcau mai ales o prăbușire în interiorul perimetrului locuibil.

Platforma realizată din bârne acoperite cu o lutuială de 6-8 cm, cu suprafața fățuită îngrijit, se întindea pe o porțiune mai mică decât restul inventarului locuinței. O parte din bârne erau despicate. Prin detașarea ei în cadrul podinei, după cum s-a arătat de dimensiuni mai mari, s-a ajuns la o suprafață de numai 2,5 x 4,5 m. Adâncimea podelei locuinței, circa 0,40 - 0,45 m, nu marca baza stratului de cultură al așezării, ce era ușor mai adânc. O situație similară a fost semnalată și la Traian-Dealul Fântânilor, în sistemul de construcție al locuințelor 1 și 2³³. În genere, nivelul podelei cu platformă sau fără, se află ușor deasupra nivelului de călcare cucutenian, situație întâlnită și la Dumești-Între Pâraie, la Hăbășești-Holm³⁴ ș.a. Între materialele de construcție ale pereților locuinței, apar bucăți de lut amestecat cu resturi de plante, cu câte o față plană (fig. 3/1-2,6), altele cu urme adâncite (fig. 3/5) și colțuri (fig. 3/4; 4/9). Două bucăți de chirpic au pe o față caneluri (fig. 3/1; 4/6). Tot aici sunt documentate și fragmente de gardini (fig. 4/1,3). Resturile de materiale de construcție sunt numeroase și în preajma locuinței. Unele păstrează urme evidente de plante (fig. 3/3).

Agglomerări de cioburi se aflau spre laturile de sud sud-est și est, așa cum indică panta platoului și inventarul mai bogat de aici. Concentrarea lor, cu deosebire a celor de mărimi mici și mijlocii, lasă

³³ H. Dumitrescu, V. Balan, A. Dăscălescu, I. Dragomir, C. Mateescu, *Șantierul Traian, SCIV*, IV, 1-2, 1953, p. 50-51.

³⁴ Vl. Dumitrescu, H. Dumitrescu, M. Petrescu-Dîmbovița, N. Gostar, *Hăbășești, monografie arheologică*, București, 1954, p. 117 și urm.

impresia unei ordonări inițiale a acestora pe niște "polițe", în apropierea pereților din dreapta intrării și din fața acesteia. Între aceste dărâmături s-a găsit și singura statueta, o reprezentare antropomorfă de mici dimensiuni, modelată în canonul tradițional fazei A a civilizației Cucuteni (fig. 22/1), dar nedecorată. În partea de vest se aflau din vechime și câteva unelte de lut, piatră și corn (fig. 6). Între bucățile de chirpic făcut de la pereți au apărut și primele fragmente de vatră, cu grosimi de până la 5 cm și cu suprafața albicioasă. Degajarea definitivă a locuinței a surprins, relativ în centru, câteva bucăți *in situ*, dispuse la circa - 0,55 m față de nivelul actual de călcare. Vatra a fost construită probabil direct pe sol. De aceasta se pot lega și două fragmente de gardini cărămizii, arse puternic, în exterior chiar carbonizate, de culoare alburie, cu profil triunghiular, rotunjit la unirea laturilor lungi (fig. 4/1,3). În partea de sud se găsesc alte două aglomerări, prima cu fragmente de plăci semiperforate sau perforate (fig. 5/1-2) iar a doua cu părți de la un vas-recipient scund (fig. 4/7).

În anexa II se dă inventarul complet, sistematizat conform materialelor de construcție provenite de la locuință și vatră, uneltele și ceramica cu diviziunile clasice, secundară uzuală și principală fină, pictată, la care s-a adăugat cea de tip C. În final se prezintă plastica.

2.3.3. Gropile nr. 1, Cucuteni faza A-B și 2, Cucuteni subfaza A₃ (fig. 1/3), surprinse pe S I și S III, cu deschideri oval-neregulate (1=0,57 și 1 m; h=0,63 și 0,72 m), nu au pereții arși. În anexele III și IV se dau inventarele gropilor 1 și 2.

2.3.4. Groapa nr. 3, Cucuteni subfaza A₃ (fig. 1/3; 2/1,3), s-a profilat în peretele de vest al casei trasate la sud de SIV. Inițial, până la -1,05 m, de la nivelul actual de călcare, s-a conturat prima groapă. La acest nivel s-a profilat o alta, ce se adâncea până la 1,65 m, din care s-a săpat o porțiune cu contur în formă de unghi drept. Nu se exclude posibilitatea ca aceasta să fi aparținut unei construcții gospodărești. Inventarul arheologic recuperat a fost relativ numeros. Amintim un colț de construcție de lut amestecat cu resturi vegetale (fig. 4/5) și numeroase fragmente ceramice. În anexa V se dă inventarul gropii nr. 3.

2.3.5-6. Gropile nr. 4 și 5, Cucuteni subfaza A₃ (fig. 1/3; 2/1,4), au fost surprinse la sud de L₂. Prima, prin dimensiuni (1=30, h=40 cm), era probabil o groapă de par de la construcția locuinței, care, după inventar este mai mare decât platforma din bârne acoperită cu lut. A doua se profilează la 25 cm vest de cea precedentă. Are o formă neregulată și a fost adâncită până la 53 cm. În anexa VI se dă inventarul gropii nr. 5.

2.3.7-8. Separat au fost prezentate materialele ce s-au găsit pe nivel, anexa VII, cât și în cercetările de teren anterioare, efectuate de arheologii de la muzeul vasluian, anexa VIII.

3-4. Inventarul complexelor descoperite prin cercetări arheologice și materialul aflat pe nivel sau provenit din periegeze a fost analizat în patru grupe: materiale de construcție (3.1.), unelte și ustensile (3.2.), ceramica (4.1-4.) și plastica (5.0.).

3.1. Materialele de construcție a locuințelor și vetrelor, din care s-au păstrat: bucăți de chirpic, probabil de la pereți, fie finisate pe ambele părți (fig. 3/1), fie numai pe una, pe cealaltă cu resturi vegetale (fig. 3/2-3,6); resturi de la marginile unor construcții (fig. 3/4; 4/4-5,9); părți din ornamente parietale cu caneluri largi, arcuite (fig. 3/1; 4/6); plăci semiperforate, apărute mai ales în apropiere de L₂ (fig. 5/1-2); rar s-au descoperit plăci simple sau altele perforate complet (fig. 5/1-3,5).

3.2. Uneltele și ustensilele sunt puține la număr, probabil și din cauza realizării aici doar a două campanii de câteva săptămâni: un topor lucrat neglijent din marnă albă, ușor asimetric, cu tăiș ascuțit și ceafa dreaptă (fig. 6/3); râșnițe sparte, din gresie; un frecător (fig. 6/4-6,8); un tub pentru suflat (fig. 6/7) și două coarne de cerb dintre care unul tăiat la un capăt (fig. 6/1-2).

4.0. Ceramica va fi analizată diferențiat. Pe de o parte, categoria secundară uzuală, ce cuprinde specia ceramicii degresate cu resturi vegetale - specia ceramicii cu resturi vegetale -, specia vaselor ce au în lut nisip fin, deci de aspect prăfos - specia ceramicii cărămizii prăfoase -, și a celei cu degresanți mai mari - specia ceramicii poroase -, specifice fazelor Cucuteni A (4.1.1-3.) și A-B (4.3.). Pe de altă parte categoriile ceramicii fine principale, pictate, cu specii specifice, stabilite în funcție de datele stratigrafice și de criteriile stilistice ale fazelor Cucuteni A (4.2.) și A-B (4.3.), cu menționarea grupelor. La acestea s-a adăugat ceramica de tip C (4.4.).

4.1. Faza A. Categoria secundară a ceramicii (tab. 1).

4.1.1. Specia ceramicii cu resturi vegetale (fig. 4/2,7-8). În Precucuteni I-III această specie grosieră, cu pasta amestecată cu degresanți organici, apare într-un procent important. Ponderea acesteia în ultima fază devine tot mai mică, dar nu dispare³⁵. O vom reîntâlni și în Cucuteni A, ca o grupă

³⁵ S. Marinescu-Bîlcu, *Sur quelques problèmes du néolithique et du énéolithique à l'est des Carpates orientales, Dacia*, XXXV, 1991, p. 14.

distinctă, de obicei neglijată, arsă oxidant sau neuniform. La Chetrești s-au întregit un vas scund, probabil o tupsie (fig. 4/2), un vas-recipient cu gura largă, poate patrulateră (fig. 4/7) și un vas miniatural (fig. 4/8).

4.1.2. Specia ceramicii poroase (tab. 1; 4, fig. 7-8). În Precucuteni, Stoicani-Aldeni și Cucuteni categoria secundară cea mai importantă o constituie "ceramica poroasă cu speciile decorului în barbotină, cu alveole sau protuberanțe"³⁶. Ceramica poroasă este mai aspră la pipăit datorită degresării ei cu nisip de granulație mai mare, pietricele, calcar sfărâmat. Pe suprafața pereților se pot vedea cracluri, datorate pastei mai puțin fine. Arderea neglijentă a dat acestora o culoare neuniformă, roșie cu nuanțe cenușii, albicioase sau gălbui. Vasele au fost decorate cu barbotină³⁷, lustru, adâncituri, striuri, tortițe, protuberanțe, mai rar brâie simple sau alveolate, uneori s-au acoperit cu culoare albă și/sau roșie.

Olarii cucutenieni au ales acest fel de pastă de obicei pentru modelarea formelor mari, castroane, chiupuri ș.a., necesare gospodăriei. Uneori degresantul din nisip mai fin apropie vasele de categoria cărămizie prăfoasă, iar includerea în specia ceramicii poroase a depins mai ales de formă și ornament. Castroanele se pot ordona în două variante: cu corp aproximativ semisferic (fig. 7/1,3,6; tab. 4/3a,b,d); cu corp relativ tronconic, cu pereții arcuiți exterior (fig. 7/2,5; tab. 4/3c), decorate cu barbotină simplă sau ordonată orizontal (fig. 7/4; tab. 4/2), sub buză cu mici proeminențe (fig. 7/1-3,5-6; tab. 4/3), alveole (fig. 8/3-5; tab. 4/1b) și pe corp prevăzute cu proeminențe mari sau torți (fig. 7/4,7; 8/6; tab. 4/1a,2,4). Un singur exemplar are aplicat oblic, un brâu ușor vălurit (fig. 7/3; tab. 4/3a). Unele chiupuri au fost acoperite pe gât cu culoare albă diluată sau roșie, la baza acestuia apar alveole circulare, mai rar alungite iar pe corp barbotină (fig. 8/2,7-10; tab. 4/1b-c).

4.1.3. Specia ceramicii cărămizii prăfoase (tab. 1;5; fig. 9-12) se documentează prin fragmente de pahare, cupe, vase cu picior, castroane, capace și vase miniaturale. *Paharele* au de obicei o formă specifică pentru ultima etapă a fazei A, gâtul înalt și buza subțiată (fig. 9/1; tab. 5/1b), prevăzută uneori cu o ușoară șanțuire interioară. O formă scundă are aspectul unei cănițe (fig. 9/5), un păhărel are gâtul profilat (fig. 9/2; tab. 5/1a), de pe

³⁶ A. Nițu, *op. cit.*, 1978-79, p. 132.

³⁷ În cultura Gumelnița apar forme acoperite cu barbotină neordonată și cu barbotină dispusă geometric în vârci oblice pe gâtul și corpul chiupurilor, oalelor și al cratițelor în faza A, precum la Măriușa (A_{2c}) cf. M. Șimon, *Importurile Stoicani-Aldeni din așezarea gumelnițeană de la Măriușa, jud. Călărași, Cultură și civilizație la Dunărea de Jos, XIII-XIV*, p. 33, nota 21.

altul miniatural culoarea s-a șters (fig. 12/7; tab. 5/1c). Un singur ciob provine de la gâtul unei cupe (fig. 9/3; tab. 5/2), iar altul de la un vas cu picior (fig. 9/4). *Castroanele* pot fi incluse în câteva variante: cu corp aproximativ semisferic (fig. 10/1-4; tab. 5/7a-c,6c; 11/5,7,11; tab. 5/5a,6a-b; 12/1-2; tab. 5/4a,7d); cu gâtul drept și îngroșat (fig. 10/5; tab. 5/8); relativ tronconice, cu marginea evazată, gât și umăr marcat, fapt ce le dă adâncime (fig. 9/6-8; tab. 5/3a,4b; 11/6,8; tab. 5/5b-c), uneori au și proeminențe circulare (fig. 12/5; tab. 5/3b) sau torți (fig. 12/3; tab. 5/3c).

Trei fragmente au forme de *boluri*, două acoperite cu culoare roșie, pe unul s-a trasat și o bandă neagră-ciocolatie (fig. 12/4,6; tab. 5/10b-c). Alte două fragmente provin probabil tot de la acest tip de vase (fig. 22/7; tab. 5/10a). Un *capac* a fost acoperit în întregime cu vopsea roșie (fig. 11/2; tab. 5/11). Două vase *miniaturale* au forme semisferice, cu marginea dreaptă sau evazată, șanțuită la bază (fig. 11/9,10; tab. 5/9a-b).

Pe multe forme s-a conservat culoarea roșie, în interior și exterior, obținută prin baie de culoare (fig. 12/2,4-6; tab. 5/7d,10a-b); interior sau exterior numai pe un registru situat sub buză (fig. 12/1). Vasele au uneori spre bază forma unui picior scurt, marcat de o șanțuire. Fundurile sunt de obicei drepte (fig. 11/1,4,12). Un ciob din pastă fină, cărămizie avea un ornamentat din linii incizate vertical (fig. 11/3).

Vasele aveau diferite funcționalități gospodărești.

Tab.1.

Faza A. Chetrești-Capul Dealului.

Structura categoriei secundare a ceramicii

FORME	SPECIA CERAMICII CU RESTURI VEGETALE	DĒCOR
Tipsii	(fig. 4/2)	
Vase-recipient	(fig. 4/7)	
Căpăcele	(fig. 4/8)	
	SPECIA CERAMICII POROASE	
Castroane corp semisferic	(fig. 7/1,6; tab. 4/3b,d)	
Gât drept	(fig. 7/2,5; 4/3c)	
	(fig. 7/4; tab. 4/2)	Barbotină
	(fig. 7/1-3,5-6; 4/3)	Proeminențe
	(fig. 7/4,7; 8/6; tab. 4/1a,2,4)	Proeminențe, torți
	(fig. 7/3; tab. 4/3a)	Alveole
	(fig. 8/3-5; tab. 4/1b)	Brâu
Chiupuri-alveole	(fig. 8/2,7-10; tab. 4/1b-c) barbotină	Gât vopsit cu alb/roșu

	SPECIA CERAMICII CĂRĂMIZII PRĂFOASE	
Pahare gât înalt, buza subțiată	(fig. 9/1; tab. 5/1b; cp. 0,3 l)	
	(fig. 9/5)	
Gât profilat	(fig. 9/2; tab. 5/1a; cp. 0,06 l)	
Cupe	(fig. 9/3; tab. 5/2)	
Vase cu picior	(fig. 9/4)	
Castroane , corp aprox. Semisferic	(fig. 10/1-4; tab. 5/7a-c,6c; cp. 1,4-0,3 și 0,5-0,9; fig. 11/5,7,11; tab. 5/5a,6a-b; cp. 0,3-0,4-0,2 l; fig. 12/1-2; cp. 0,3-1 l; tab. 5/4a,7d)	
Marginea evazată , umăr marcat	(fig. 9/6-7; tab. 5/3a,4b; cp. 0,25-0,04; fig. 11/6,8; tab. 5/5b-c; cp. 2,7-3,8 l)	
Toartă	(fig. 12/3; tab. 5/3b; cp. 3 l; 12/5)	
	(fig. 12/5; tab. 5/3c)	Proeminențe circulare
Gâtul drept , îngroșat	(fig. 10/5; tab. 5/8; cp. 1,08 l)	
Boluri	(fig. 12/4,6; cp. 2-4,1 l; fig. 22/7; tab. 5/10a-c)	Vopsit cu roșu
Capace	(fig. 11/2; tab. 5/7d; cp. 0,3 l)	Vopsit cu roș
Vase miniaturale	(fig. 12/7; 5/1c; cp. 0,03 l)	
Semisferic	(fig. 11/9,10; tab. 5/9a-b; cp. 0,04-0,026 l)	

4.2. Faza A. Categoriile ceramicii pictate (tab. 2; 6-7; fig. 13-18).

Foarte rar ceramica s-a pictat cu două culori, negru pe fond roșu, bicrom. Specific complexelor ceramice din așezarea Cucuteni, faza A, sunt vasele pictate tricrom, cu benzi albe înguste, de obicei cruțate negativ din fondul alb, dar și pozitive, pictate direct pe fondul roșu-brun al vasului, de circa 3-6 (8) mm, mărginite nu numai cu negru, de obicei și cu brun, interspațiul roșu liniar sau întins.

În cadrul ceramicii pictate apar cele mai numeroase forme, pahare, cupe, cratere, castroane, boluri, capace, vase cu gât înalt și corp bombat și vase miniaturale.

Paharele au fie profilul ușor arcuit, corp alungit, cu un diametru apropiat de al buzei ușor evazate (fig. 13/1; 15/3; 16/4; tab. 6/1a-c), fie gâtul cilindric, cu diametrul mai mic în raport cu corpul (fig. 13/3; 15/5; tab. 6/2a,c). Un singur exemplar s-a pictat exterior cu spirale negre-ciocolatii pe fond roșu, în cadrul speciei cu decor liniar bicrom. Interiorul are pe primul registru culoare albă, pe al doilea roșie (fig. 16/4; tab 6/1b).

Tot singular, până în prezent, este și decorul unui pahar (fig. 13/1; tab. 6/1a), pictat cu benzi albe, pentru a compune probabil un motiv din cercuri cu tangente, de lățimi medii de 10-12 mm, mai mari în raport cu lățimea benzilor libere de pe restul ceramicii, de ca 3-8 mm. Pe acest

pahar roșul are rol bifuncțional, întâi de a dubla liniile negre, apoi de a acoperi interspațiul sub forma unei tușe.

De regulă s-au pictat motive realizate din benzi albe, înguste și foarte înguste, de circa 3-6 mm. Un pahar conservat mai bine are decorul ordonat în trei registre. Motivele au fost realizate din benzi albe, mărginite cu negru. Decorul gâtului este format din volute cu tangente, al corpului din două spirale libere consecutive, dispuse după axa de separație simetric și spre bază, din ove deschise. Interspațiul s-a acoperit cu roșu liniar sau întins, aplicat pe fondul alb al vasului (fig. 13/3; tab. 6/2a). Decorul se aseamănă cu al unui pahar din care s-a păstrat doar o parte (fig. 13/5). Altul s-a pictat tricrom, pe fond roșu, exterior cu spirale albe pozitive, interior sub buză cu două ove (fig. 15/3; tab. 6/1c). Pe un exemplar pictura tricromă formează tot motivul spiralei din benzi albe negative mărginite cu negru, în registre nediferențiate, interspațiu roșu liniar (fig. 15/5; tab. 6/2c). Un fragment de gât, ușor invazat, are decorul repartizat în două registre, separate de aceeași bandă albă mărginită cu negru, ce formează motivele, pe gât două spirale în S consecutive, pe corp tot spirale. În interspațiu apare o rețea din linii roșii pe fond brun, în interiorul vasului s-a pictat o altă rețea din linii roșii late, pe fond alb (fig. 18/4; tab. 6/2b).

Pot fi considerate *cratere* două fragmente de la vase mai mari, cu gâtul evazat. Decorul tricrom al primului este format din spirale realizate din benzi albe negative, mărginite cu negru și roșu, interspațiul acoperit cu linii subțiri roșii (fig. 13/2). Al doilea avea un decor cu volute albe negative, conturate prin linii late negre, interspațiul roșu liniar (fig. 18/6; tab. 7/1).

Menționăm și un *bol* pictat bicrom pe fond alb, cu benzi ce formează probabil romburi albe negative mărginite cu negru, interspațiul acoperit cu linii negre, dispuse în rețea, în centru cu negru întins (fig. 18/1). Conform tipologiei speciilor ceramicii pe fond alb, vasul face parte din categoria „ceramicii tricrome cu interspațiul de culoare neagră” specifice subfazei A₃ din depresiunea Prutului, care anticipează, cum afirmă Anton Nițu, „procedul tratării interspațiului cu negru întins al grupei α”³⁸.

Castroanele sau *străchinile* au forme emisferice (fig. 14/2; tab. 6/4b), cu pereții arcuiți spre exterior (fig. 14/3-5; tab. 6/3a-b, 6b), cu buza mai mult sau mai puțin evazată și umărul mai mult sau mai puțin accentuat. Un exemplar, de dimensiuni mici, are interior un decor din ove

³⁸ A. Nițu, *op. cit.*, p. 131.

albe, mărginite cu negru, ce închid câte o buclă neagră, interspațiul roșu întins, iar exterior un decor probabil bicrom, compus din două ove și din linii unghiulare (fig. 14/2; tab. 6/4b). Pictura s-a conservat mai bine pe trei exemplare specifice variantei cu marginea evazată, gât și umăr marcat, între care două mai scunde și unul mai înalt (fig. 14/3-5). Un castron scund a fost pictat interior tricrom cu motive din benzi albe dispuse cordiform și în unghi, mărginite cu negru, interspațiu roșu întins (fig. 14/3; tab. 6/3a). Altul, prevăzut cu tortițe pe umăr, a păstrat interior un motiv din benzi albe mărginite cu linii negre late, ordonate în unghiuri. Exterior a avut probabil un decor bicrom compozit, format din ove cu tangente, interspațiul roșu întins (fig. 14/4; tab. 6/3b). Înălțimea mai mare a pereților unui castron a permis dispunerea decorului din benzi acoperite cu alb etalat, mărginite cu negru pe fond roșu, în registre orizontale. Motivul cordiform pictat tricrom are în decorul exterior centrul marcat cu alb, iar în cel interior cu brun. Spre bază s-au realizat exterior spirale și interior benzi concentrice albe și roșii, interspațiul roșu întins (fig. 14/5; tab. 6/6b).

Un *capac* păstrat parțial avea pictura relativ ștearsă, totuși se poate urmări decorul din ove deschise spre buză (fig. 17/2; tab. 6/5b). Alt *capac* cu corpul mai înalt (fig. 17/3; tab. 6/5a) și decorul în parte șters, constituie o formă ce poate fi caracteristică și fazei Cucuteni A-B.

Vasele cu gât înalt și corp bombat aparțin categoriei ceramicii pictate tricrom, uneori și tetracrom pe fond alb, mai rar brun (fig. 15/1-2,4,6; tab. 7/2a-b). Pe un exemplar cu gâtul cu diametrul mic, motivele cordiforme au fost realizate din benzi alb pozitive, mărginite cu negru, interspațiul roșu întins, fond brun (fig. 15/1). Un vas are pe corp, într-un registru limitat spre gât de o bandă albă mărginită cu negru, motivul spiralei cu volute cu multe spire (fig. 15/2). De obicei, formele cu gâtul înalt și umărul marcat printr-o șanțuire, au fost pictate cu motive cordiforme rezervate din fondul alb, conturate cu negru, interspațiul roșu liniar, în interior întins, pe corp spirale (fig. 13/4).

Două forme apropiate, deosebit de îngrijit pictate, au decorul realizat prin procedee picturale legate de inversarea fondului, brun sau alb³⁹. Finețea execuției permite valorizarea lor la nivel maxim. Primul, pictat tetracrom, are motivele realizate din benzi albe pozitive, foarte înguste, mărginite cu negru, interspațiul roșu liniar pe fond brun. Decorul compozit al vasului este format din trei ove duble, separate la bază de ove simple. Pe corp apar șiruri de câte patru spirale, conjugate cu volute,

³⁹ Au fost deja publicate fotorafii, cf. I. Bauman, A. Zugravu, *op. cit.*, p. 10, pl. 3/1-2.

dispuse consecutiv sau agățate (fig. 15/4; tab. 7/2a). Al doilea exemplar pictat tricrom, are decorul realizat din benzi albe negative, mărginite cu negru, interspațiul roșu liniar. Pe registrul gâtului s-a realizat un decor sintetic, compus în partea superioară din benzi albe mărginite cu negru, dispuse orizontal sau în arc, limitate de benzi oblice și spre registrul corpului de arcuri deschise de data aceasta spre umărul vasului, pentru a încadra un disc – posibil discul lunii pline. Corpul a fost ornamentat cu două șiruri de câte patru spirale. Interspațiul s-a trasat foarte fin, cu roșu liniar. O linie fină roșie mărginește contururile motivelor. Doar o linie mai lată neagră face trecerea spre ultimul registru acoperit cu culoare roșie (fig. 15/6; tab. 7/2b). De remarcat pentru ultimele două exemplare alăturarea de ductul spiralelor duble a uneia simple, fără a fi legată organic de aceasta (fig. 15/4,6), cum s-a realizat ades la Dumești-Între Pâraie.

Un mic *support* are ambele deschideri tronconice pictate ca registre separate, limitate de o bandă albă, mărginită cu negru. Motivele decorative realizate negativ cu aceeași bandă albă, mărginită cu o linie lată neagră, descriu pe registrul superior în bicromie ghirlande și pe cel inferior, în tricromie liniară, motive cordiforme trasate pe alb cu linii late negre, marcate alternant și de una subțire roșie (fig. 18/2; tab. 7/4). Un alt exemplar, probabil apropiat ca formă, are pe marginea superioară ove concentrice, interspațiu roșu liniar (fig. 14/1; tab. 7/5a).

De remarcat și suportul terminat în partea superioară în formă de taler, cu picior înalt, prevăzut cu două perforări circulare, decorat conform speciei cu decor bicrom liniar, cu linii negre-ciocolatii pe fondul roșu-brun închis al vasului. Pe marginile libere ale talerului, ovele sunt dispuse oblic și asimetric. Piciorul, împărțit în două registre orizontale, limitate de linii late negre, are în primul ove duble, dispuse în oglindă, ușor oblice, iar în al doilea un șir de spirale agățate (fig. 16/1; tab. 7/5b). Aceleași elemente de decor apar și în interiorul vasului unui alt suport, dar altfel stilizate, două ove opuse, trasate din câte trei linii negre subțiri, pentru a rezerva benzi roșii. Liniile negre însă se multiplică paralel cu ovele, astfel, cele trei linii se intersectează cu cele similare ovei opuse (fig. 16/6).

Tab.2.

Chetrești-Capul Dealului, faza A. Categoriile ceramicii pictate

FORME VARI- ANTE	PROCE- DEU <i>specia deco- rativă</i>	FORMATIV modul aplicării regulilor tratării culorilor în aspectele decorului	ASPECTUL <i>pictura exterioară</i>	DECORATIV <i>Pictura interioară</i>
1. Pahare profil arcuit	bicrom negru/ roșu	fond roșu (fig. 16/4; tab. 6/1b)	spirale negre-ciocolatii	1 registru- culoare albă, 2 roșie
2. profil arcuit	tricrom	Fond alb, benzi nega- tive mărginite cu negru, interspațiul roșu (fig. 13/1; tab. 6/1a; cp. 0,45 l)	cercuri cu tangente?, benzi albe negative lățimi 10-12 mm	
3. gât cilin- dric, corp sferoidal	tricrom 3 registre	fond alb, benzi albe ne- gative, mărginite ne- gru/brun, intersp. roșu întins/liniar (fig. 13/3; tab. 6/2a; cp. 0,35 l)	gât, volute cu tangente; corp 2 spirale libere, simetrice și ove	
4. “	tricrom 3 registre	fond alb, decorul se aseamănă cu cel precedent (fig. 13/5)	Spirale	
5. “	tetracrom	fond roșu, benzi albe pozitive, mărginite cu negru, intersp. roșu întins (fig. 15/3; tab. 6/1c)	pe corp spirale	Registrul gâtu- lui ove
6. gât evazat	tricrom	fond alb benzi albe negative, interspațiu roșu liniar (fig. 15/5; tab. 6/2c)	pe gât și corp spirale, pri- mele secționate de limita buzei	
7. Boluri	bicrom	Fond alb, interspațiul cu linii negre în rețea (fig. 18/1)	benzi albe negative mărginite cu negru	
8. Cratere	tricrom gât evazat	Fond alb, interspațiu roșu liniar (fig. 13/2)	spirale albe negative, mărg. cu negru/roșu	
9.	tricrom	fond alb, linii negre, intersp. roșu liniar (fig. 18/6; tab. 7/1)	ove și volute	
10. Castroane	bi și tricrom	Fond alb, resp. roșu, ove albe/ negru, închid o buclă neagră (fig. 14/2; tab. 6/4b; cp. 0,13 l)	două ove și linii unghiu- lare	Ove albe, inter- sp. Roșu întins

11. umăr marcat	tricrom	Fond alb, benzi albe negative, intersp. roșu întins (fig. 14/3; tab. 6/3a; cp. 2,3 l)	motiv cordiform separat de unghiuri	Benzi albe unghiulare/ negru
12. toartă pe umăr	bi și tricrom	fond alb, benzi albe negative/negru intersp. roșu întins (fig. 14/4; tab. 6/3b; cp. 2 l)	interior bicromie, benzi ordonate în unghiuri	Decor compozit, ove unghiuri
13. adânc 2 registre	tricrom	fond roșu, benzi albe, mărginite cu negru (fig. 14/5; tab. 6/6b; cp. 5 l)	motive cordiforme albe, spirale, intersp roșu întins	Bază bicromie, benzi concentr. Albe/roșii
14. Capace	tricrom	Fond alb, pictura ștearsă, decor cu ove! (fig. 17/2; tab. 6/5b)		
15. înalt	ștears	fond alb (fig. 17/3; cp. 0,75 l)		
16. Vase cu gât înalt	tricrom	fond alb (fig. 13/4)	cordiforme albe conturate cu negru, intersp. roșu liniar	Cordif. Alb/negru, intersp. roșu întins
17. “	tetracrom	fond brun, pe corp registre (fig. 15/1)	cordiforme albe pozitive/negru, intersp.roșu întins	
18. “	tricrom	fond alb, registre limitate de banda albă mărginită cu negru (fig. 15/2)	motivul spiralei cu volutele cu multe spire	
19. “	tetracrom	Fond brun, benzi albe pozitive, mărginite cu negru, interspațiu roșu liniar (fig. 15/4; tab. 7/2a)	gât-motive cordiforme; corp-spirale, volute conjugate	
20. “	tricrom	Fond alb, benzi albe negative, mărginite cu negru, o linie fină roșie mărginește decorul, interspațiu roșu liniar fin (fig. 15/6; tab. 7/2b; cp 2,6 l)	gât decor sintetic, corp 2 șiruri de patru spirale libere cu volute conjugate	
21. gâtul înalt, invazat	tetracrom	Fond brun, două registre, separate de banda alb/negru (fig. 18/4; tab. 6/2b)	gât 2 spirale consecutive, pe corp altele, intersp.rețea-linii roșii	Interior are altă rețea-linii roșii, late, pe alb
22. Suporturi	tricrom	fond alb, ove albe, intersp. Benzi late roșii (fig. 14/1; tab. 7/5a)		

23. tronconic	bicrom, tricrom	fond alb, bandă albă/linie lată neagră, alternant cu o linie roșie (fig. 18/2; tab. 7/4)	ghirlandă în bicromie, cordiforme în tricromie	
24. taler cu picior, cu 2 perf. Circulare	bicrom	negru pe roșu, linii negre-ciocolatii pe fondul roșu-brun, intersp.roșu întins (fig. 16/1; tab. 7/5b)	taler-ove asimetrice, picior 2 registre, unul cu ove oblice, altul cu spirale agățate	
25. taler	bicrom	negru pe roșu, interspațiu roșu întins (fig. 16/6)	ove opuse, formate din trei linii negre subțiri	
26. picior perforat	tetracrom	Fond brun, benzi albe mărginite cu negru (fig. 16/2)	spirale, interspațiu roșu întins	
27. taler	tetracrom	Fond brun, benzi albe pozitive, mărg.cu negru (fig. 16/3; tab. 7/3)	volute cu centrul mărit, interspațiul roșu întins	
28. picior vas	tricrom	fond alb, benzi albe negative, mărginite cu negru (fig. 16/7)	2 ove, spirale, intersp. roșu liniar-rețea	
29. suport	tricrom	negru pe alb, interspațiul brun întins (fig. 17/4; tab. 7/6)	spirala-benzi albe negative, pe marg. negru	
30. picior	tricrom	Fond alb, benzi albe, mărginite cu negru, intersp. roșu liniar (fig. 18/5; tab. 7/7)	spirale	
31. suport înalt, perforat	bicrom	fond alb,benzi albe/negru, alternau cu linii roșii, intersp. linii roșii (fig. 8/3;tab. 7/8).	probabil benzi ce formau ove circumscrise	
32. Vase miniaturale	bicrom	bicrom , brun/alb, pictura ștersă (fig. 17/1; tab. 6/4a; cp. 0,03 l)	ove	

Pe un taler apar volute realizate din benzi albe pozitive, mărginite cu negru, interspațiul roșu. Baza nepictată a talerului nu a mai fost finisată (fig. 16/3; tab. 7/3). Aceleași procedee decorative s-au aplicat și pe un picior perforat, pictat cu spirale (fig. 16/2). În schimb un alt picior de suport, împărțit în registre orizontale, a fost acoperit cu benzi albe negative, mărginite cu negru, pe fond alb. Pe registrul superior sunt ove

cu tangente, pe cel inferior spirale, interspațiul roșu liniar și în rețea (fig. 16/7), ca pe un alt picior (fig. 18/5; tab. 7/7). Probabil tot ca suport poate fi interpretat un vas cu decorul mai șters. Mai bine s-a conservat spirala de pe corp trasată cu benzi albe negative, mărginite cu negru, interspațiul brun întins sau alb (fig. 17/4; tab. 7/6). Decorul unui suport înalt, perforat, a fost pictat cu roșu-brun pe fond alb. Motivul era format probabil din benzi albe, mărginite cu roșu-brun, ce alternau cu benzi marcate de o linie mediană roșie, interspațiu roșu liniar (fig. 18/3; tab. 7/8).

Vasele miniaturale cu corpul emisferic au pictura ștersă (fig. 17/1; tab. 6/4a). Un perete de la un vas de mari dimensiuni a fost acoperit cu benzi late albe, mărginite cu negru, între ele sunt alte benzi late roșii (fig. 16/5).

Analiza ceramicii de la Chetrești-Capul Dealului s-a realizat în funcție de criteriile de clasificare bazate pe sistemul de periodizare publicat de Vladimir Dumitrescu⁴⁰, Anton Nițu și Mircea Petrescu-Dîmbovița⁴¹. Acestea au urmărit o actualizare a metodei de clasificare și periodizare inițiată de Hubert Schmidt în 1932, în funcție de „regulile logicii și taxonomiei”, reguli ce au permis formularea teoretică a criteriilor de clasificare a complexelor ceramice „repartizate în etapele lor organice și articulate”⁴².

Categoriile ceramicii principale de la Chetrești-Capul Dealului se caracterizează prin câteva procedee decorative. Pe de o parte puține exemplare pictate bicrom cu negru pe roșu-brun, definite în analizele stilistice anterioare conform speciei cu decor bicrom liniar⁴³, între care castroane sau boluri (fig. 16/4; 18/1), suporturi sau vase cu suport (fig. 16/1,6; 18/3) și vase miniaturale (fig. 17/1). Unele castroane s-au pictat bicrom doar exterior (fig. 14/2,4), iar un suport are bicromie pe registrul superior (fig. 18/2). Pe de altă parte ceramica pictată tricrom decorată frecvent cu motive din benzi albe negative, înguste, rezervate din fondul alb, mărginite cu negru, ades dublat de roșul ce acoperă și interspațiul,

⁴⁰ Vl. Dumitrescu, *op. cit.*, SCIV, XIV-XV, 1 și 2, p. 51-78 și p. 285-308. Vezi și *Origine et évolution de la civilisation de Cucuteni-Tripolie*, *Archaeologia*, Varsovie, 1963, XIV, p. 1-40.

⁴¹ M. Petrescu-Dîmbovița et alii, *Trușești. Monografie arheologică*, Ed. Academiei Române, Complexul Muzeal Național „Moldova” Iași, București – Iași, 1999, p. 550 și urm.

⁴² A. Nițu, *op. cit.*, p. 93.

⁴³ *Ibidem*, 1980, p. 173, fig. 10/1.

liniar sau întins (fig. 13; 14/1-4; 15/2,5-6; 16/5,7; 17/2-4; 18/1-2,5-6). Urmează pictura tetracromă cu motive din benzi albe pozitive, conturate cu negru și interspațiul acoperit cu culoare roșie liniară sau întinsă, aplicate pe fondul natural brun-roșu (fig. 14/5; 15/1,3-4; 16/2-3; 18/4).

Pictura tricromă sau tetracromă se caracterizează și prin funcția pe care o are roșul, întâi cu rol de contur al benzilor acoperite cu culoare albă etalată, dublând negrul, procedeu întâlnit și în alte așezări din Podișul Central Moldovenesc, la Dumești-Între Pâraie, Delești-Cetățuia ș.a. De regulă cu roșu s-a pictat interspațiul, liniar sau întins ca o tușă.

Aceste caracteristici, pe de o parte folosirea în continuare a fondului alb, pe de altă parte pictura cu alb pozitiv pe fondul roșu sau natural al vasului, au permis o încadrare stilistică a ceramicii de la Chetrești-Capul Dealului în prima parte a subfazei Cucuteni A_{3b}=A₄. Ceramica subfazei A_{3b} comportă o evoluție stilistică definită prin complexe ceramice specifice pentru ultimele secvențe ale fazei A, decorate cu benzi alb pozitive, înguste sau foarte înguste. Descoperirile de la Gura Văii⁴⁴, Izvoare II₂⁴⁵, Iași-Splaiul Bahlui⁴⁶, Săcărești-Dealul Tinosul⁴⁷, Darabani I, Kadievți-Burakovka și Bavki⁴⁸, mai recent și de la Dumești-Între Pâraie, au relevat însă un paralelism dar și o succesiune a lor, în cadrul ultimelor secvențe specifice fazei A a civilizației Cucuteni.

4.3. Specia ceramicii nepictate și pictate, faza A-B (tab. 3; 8; fig. 19-21). O parte a ceramicii aparține speciei fine, nepictate, precum castronașul cu pereții subțiri, apărut împreună cu fragmente pictate în stilul grupelor Cucuteni A-B₂ (fig. 19/6; tab. 8/3a). Altele provin de la pahare (fig. 19/5; tab. 8/1), castroane semisferice (fig. 19/4,7; tab. 8/3b, 4) și capace înalte (fig. 19/1-3,8; tab. 8/2, 5), acoperite parțial sau în întregime cu un strat de angobă roșie. Descoperirea acestora în preajma ceramicii pictate din faza A-B presupune o datare similară.

Grupa 9 (tab. 3; fig. 20/1-2,4-5,7). La Chetrești-Capul Dealului predomină formele mici și mijlocii, pahare, cupe, vase cu picior, castroane, suporturi. Modelul picturii tricrome pe fond alb din faza A a constituit sursa procedurii formativ al grupei 9, caracterizată prin pictură cu trei culori în două variante, 9₁-9_{1a}, cu negru sau roșu pe alb,

⁴⁴ A. Nițu, C. Buzdugan, C. Eminovici, *Descoperirile arheologice de la Gura Văii (municipiul Gh.Gheorghiu-Dej)*, Carpica, IV, p. 57 și urm., fig. 14/4,6.

⁴⁵ R. Vulpe, *op. cit.*, 1957, p. 29 și urm., fig. 16/4.

⁴⁶ C. Martiniuc, V. Chirica, A. Nițu, *Poziția geomorfologică și cultural-cronologică a așezării Cucuteni A de la Iași-Splaiul Bahlui*, SCIVA, 28, 1977, 2, 18, p. 192-193.

⁴⁷ A. Nițu, *op. cit.*, 1978-79, p. 131, fig. 10/1-2.

⁴⁸ T. S. Passek, *La céramique Tripolienne*. Moscou-Leningrad, 1935, p. 101.

sau pentru 9₂-9_{2a}, cu alb pe negru sau roșu⁴⁹. Cel mai des ornamentul s-a aplicat pe fondul alb-cărămiziu, obținut prin acoperirea suprafeței vasului cu un strat subțire. Pe acest fond alb decorul s-a pictat cu linii negre, egale ca lățime⁵⁰, paralele, ordonate orizontal, în labirint sau în spirală⁵¹. Acest decor specific subgrupeii 9₁, definit prin pictura bicromă cu negru pe fond alb, se întâlnește și la Chetrești-Capul Dealului pe cupe și pahare de diferite dimensiuni (fig. 20/1-5,7). Corpul bombat al unui pahar s-a acoperit cu benzi liniare negre unite în ghirlandă, pe fond alb (fig. 20/1), ca pe vasul de la Drăgușeni-Izvor⁵². Volutele înfășurate în culbec (fig. 20/2,4,7), au analogii și pe ceramica de la Huși⁵³, Cucuteni-Dâmbul Morii, Corlăteni sau Traian-Dealul Fântânilor⁵⁴. Formele decorative 9₁ se găsesc în Podișul Central Moldovenesc la Negrești-În Țigănice⁵⁵, iar romburile imbricate apar pe ceramica de la Huși-Centrul Orașului.

Grupa 1 (tab. 3; 9; fig. 20/6,10; 21; tab. 9/1-3,4b). Acestui stil decorativ îi pot aparține motivele pictate pe capace cu corpul relativ cilindric și marginea evazată. Deși pictura este mai ștearsă, se pot urmări elementele decorului. Cele mai frecvente sunt motivele în X pictate cu negru ciocolatiu peste o bandă lată roșie, pe fond alb. Un pahar cu gâtul înalt, o formă ce se continuă din ultimele secvențe cronologice ale fazei Cucuteni A, are un decor l₂, realizat din șiruri de zigzaguri duble sau X-uri, ce formează romburi, trasate peste benzi roșii orizontale, interspațiul alb. Pe mijloc decorul este separat de trei linii roșii, două unite. Interiorul paharului a fost acoperit pe registrul superior cu aceleași linii roșii și negre, dar dispuse oblic (fig. 21/1; tab. 9/1). Motivul se repetă pe capace (fig. 21/3-5; tab. 9/2-3,4b), iar cel din interiorul paharului la exteriorul altor forme similare (fig. 20/6,10). Un capac s-a ornamentat pe gât cu spirale conjugate, pictate cu negru pe fond alb (fig. 21/4;

⁴⁹ A. Nițu, *op. cit.*, 1984, p. 30.

⁵⁰ S-au paralelizat cu tipul 3, variantele a,c,e,f de la Traian-Dealul Fântânilor, cf. A. László, *Cercetări arheologice în așezarea Cucuteni A-B de la Huși*, *ArhMold*, IV, 1966, p. 10, nota 11.

⁵¹ A. László, *op. cit.*, 1966, p. 10, 12, fig. 4.

⁵² A. Crișmaru, *Contribuții la o monografie arheologică*, Botoșani, 1977, fig. 73/3.

⁵³ A. Nițu, V.V. Bazarciuc, *op. cit.*, p. 20, fig. 2/1; 5/4.

⁵⁴ H. Schmidt, *op. cit.*, p. 31-33, pl. 14/1-2; 15/8-10; 16/1; VI. Dumitrescu, *La station préhistorique de Traian (dép de Neamț, Moldavie): fouilles des années 1936, 1938 et 1940*, *Dacia*, IX-X, 1945, p. 52-53, pl. III/1-7; I. Nestor et alii, *Săpăturile de pe șantierul Valea Jijiei (Iași-Botoșani-Dorohoi) în anul 1950*, *SCIV*, II, 1, 1951, p. 71, fig. 18, 20; M. Petrescu-Dîmbovița, *Nouvelles fouilles archéologiques à Cucuteni-Băiceni en Roumanie (dans le Nord de la Moldavie)*, *Atti del VI Congr. Intern. delle Scienze Preist. et Protoist.*, Roma 1962, II, Florența, 1965, fig. 6; 7/1.

⁵⁵ Cercetări de suprafață realizate de noi în 1978.

tab. 9/2). Grupa 1, prin subgrupa 1_{3a} este cunoscută în podiș și la Chițoc-*La Rupturi*⁵⁶ sau la Huși-Centrul Orașului⁵⁷.

Stilul 1 (fig. 20/9; 21/2; tab. 9/4a), definit ca ultimă sinteză a fazei Cucuteni A-B, se caracterizează prin variante picturale și decorative ce se amplifică gradat, în cadrul celor trei subgrupe 1₁₋₃. În stilul 1, la motivele în S agățate extremitățile “liniei înfășurate și desfășurate în dublu sens sunt diametral opuse, deoarece linia neagră constituie conturul comun al celor două volute imbricate ale spiralelor agățate, formate din benzi libere cu contur liniar”⁵⁸. Spirale conturate prin linii negre apar și la Chetrești-*Capul Dealului*, pe un capac iar pe un vas miniatural ove libere trasate cu negru pe fond alb, specifice pentru 1_{1a} (fig. 20/8; 21/2; tab. 9/4a), cu analogii la Chițoc-*La Rupturi*, Huși-Centrul Orașului⁵⁹.

În Podișul Bârladului 1_{2a}, apare la Huși în „variantea cu pictură tricromă cu negru și alb secundar pe fond brun”. Ornamentul în labirint al paharelor de aici s-a considerat a fi specific Podișului Central Moldovenesc⁶⁰. Decorul constă din linii orizontale negre, ce rezervă altele brune alternativ acoperite cu alb, și tot alternativ unite – conjugate de scurte benzi oblice, albe, conturate cu aceeași linie neagră ce mărginește banda (fig. 20/9). Se creează astfel impresia unui traseu închis, în labirint⁶¹. Decorul unitar al unor pahare descoperite la Huși-Centrul Orașului a stat la baza definirii „labirintului”⁶². Stilul 1_{2a} este cunoscut și la Văleni-*Dochia*⁶³, Cucuteni-*Cetățuie*, Calu-Horodiștea, Traian-*Dealul Fântânilor*⁶⁴.

⁵⁶ Cercetări de suprafață realizate de noi între 1984-87.

⁵⁷ A. Nițu, V. V. Bazarciuc, *Considerații cu privire la ceramica Cucuteni A-B pe baza descoperirilor recente*, *ArhMold*, IX, 1980, p. 21, fig. 3/2.

⁵⁸ *Ibidem*, p.25.

⁵⁹ A. László, *op. cit.*, p. 15; fig. 9; A. Nițu, V. V. Bazarciuc, *op. cit.*, p. 24-26, fig. 4/1-3; 6/5.

⁶⁰ *Ibidem*, p. 15; A. Nițu, V. V. Bazarciuc, *op. cit.*, p. 30.

⁶¹ A. Nițu derivă aspectul decorativ tot din 9₁, din motivele elipsoide sau paralele de la Traian-Dealul Fântânilor. „Decorul în labirint al paharelor de la Huși și al amforelor de la Traian este preluat din subgrupa 9₁, dar trecute prin procedeele decorative ale subgrupeii 1₂, și transpus în procedeele stilistice ale subgrupeii 1_{2a}”, cf. A. Nițu, V. V. Bazarciuc, *op. cit.*, p. 31, fig. 2/4a; 5/6-8.

⁶² A. László, 1966, p. 10,12,15, fig. 4/3,1b; 8/2; A. Nițu, V. V. Bazarciuc, 1980, p. 27, fig. 2/4_{a-b}.

⁶³ Vasul inedit de la Văleni-*Dochia*, aflat în colecția Muzeului județean “Ștefan cel Mare” Vaslui, are pe umăr două șiruri de X-uri pictate cu negru pe banda roșie, în stil 1₂, iar pe corp perle cu tangente de stil 1_{3a}.

⁶⁴ Al. Vulpe, 1937-40, fig. 20/5,10; 21/12; 19/13; Vl. Dumitrescu, 1945, pl. XII/7.

Tab.3.

Chetrești-Capul Dealului, faza A-B. Categoriile ceramicii pictate

FORME VARIANTE	PROCEDEU <i>Specia decorativă</i>	FORMATIV Modul aplicării regulilor tratării culorilor în aspectele decorului	ASPECTUL <i>pictura exterioară</i>	DECORATIV <i>pictura interioară</i>
			CATEGORII SECUNDARE	
1. Pahare		(fig. 19/5; tab. 8/1; cp. 0,89)	acoperite parțial sau în întregime cu un strat de angobă	
2. Capace		(fig. 19/1-3,8; tab. 8/2,5)		
3.	culoare roșie	(fig. 19/7; tab. 8/4)		
4. Castroane	nepictat	(fig. 19/6,4; cp. 0,5 l; tab. 8/3a-b)		
			CATEGORII PRINCIPALE	pictate
5. Pahare apropiat de un bol	Gr.β-β ₁ , bicromie, negru/alb	fond alb (fig. 20/1; cp. 0,15 l)	benzile liniare negre unite în ghirlandă	
5. profil evazat	bicromie	negru pe alb (fig. 20/2)	volute înfășurate în culbec	
6. “		negru pe alb (fig. 20/4-5)	volute înfășurate în culbec	
7. “		negru pe alb (fig. 20/7)	volute înfășurate în culbec	
8. Cupe	bicromie	negru și roșu pe alb (fig. 20/3)		
9. Pahar tricromie	Gr.1- 1 ₂	negru și roșu pe alb (fig. 20/6)	Benzi	
10. “	Tricromie	negru și roșu/alb (fig. 20/10)	Toartă	
8. Pahar cu gât înalt, evazat		(fig. 21/1; tab. 9/1; cp. 0,5 l)	fond alb, X-uri negre/bandă roșie, intersp.alb. Limita de registru-3 linii roșii	Registrul superior cu linii roșii și negre, oblice
9. “		(fig. 21/3; tab. 9/4b)		
10. “		(fig. 21/4; tab. 9/2)	+gât ornamentat cu spirale conjugate, negru pe fond alb	
11. “		(fig. 21/5; tab. 9/3)		
12. Capac	Gr. 1-1 _a	(fig. 21/2; tab. /4a)	spirale libere trasate cu negru pe fond alb	

13.vas miniatural		(fig. 20/8; cp. 0,015 l)	ove libere trasate cu negru pe fond alb	
14. Bol tricromie	Gr.1- _{2a}	Benzi albe și brune/ mărginite cu negru (fig. 20/9)	labirint din linii negre, ce rezervă alternativ benzi brune și albe, con- jugate cu benzi oblice albe-creeează impresia unui traseu închis	

4.4. Categoria ceramicii de tip C (tab. 10; fig. 23), de la Chetrești-Capul Dealului a intrat în circuitul informațional prin specia de interferență dintre ceramica cucuteniană și cea arsă reducător, fără scoică, ornamentată cu striuri sau cu șiruri de puncte imprimate-adâncite⁶⁵. În defnirea ceramicii de tip C, specifice subfazei Cucuteni A₃, Anton Nițu stabilește două specii. Prima, lucrată din pastă arsă semi/reducător, amestecată cu degresanți de granulație mare, ce preia aspectele decorative ale ceramicii pictate, precum spiralele în S, transpuse prin benzi liniare striate, exemplificată prin craterul de la Drăgușeni-Săveni. A doua modelată dintr-o pastă mai bună, apropiată sau similară celei arse oxidant, uneori acoperită cu o fețuială fină, lustruită, cu decor imprimat cu șiruri de puncte dar care păstrează și decorul striat, uneori cu motive spiralice, a fost exemplificată prin descoperirile de la Fedeleşeni și Chetrești (Vaslui)⁶⁶.

Ordonarea ceramicii cucuteniene de tip C, a fost facilitată de această împărțire în funcție de compoziția pastei, ardere, finisare exterioară, decor și forme, de obicei castroane înalte – cratere, care a permis diferențierea a două specii⁶⁷. Conform acestei clasificări ceramica de la Chetrești, din complexele L₁ (fig. 23/3), L₂ (fig. 23/4-6,8-10; tab. 10/1,3-4) și de pe nivel (fig. 23/1,2,7; tab. 10/2), aparține primei specii, cu excepția unui vas (fig. 23/1). Cele zece fragmente descoperite în săpăturile arheologice de la Chetrești, din 1988 și 1992, aparțineau unor vase diferite, lucrate din pastă arsă semioxidant. Dintre acestea șase vase au pasta degresată cu nisip, șamotă și pereții finisați exterior cu un strat de angobă gălbui-cenușie, lustruită (fig. 23/1-2,7-10), patru au în pastă nisip și pietricele (fig. 23/3-6) și

⁶⁵ A. Nițu, *op. cit.*, 1977, p. 154; Șt. Cucuș, *op. cit.*, p. 63, fig. 1/2.

⁶⁶ *Ibidem*.

⁶⁷ I. Nestor, E. Zaharia, *Sur la période de transition du Néolithique à l'âge du bronze dans l'aire des civilisation de Cucuteni et Gumelnița, Dacia, NS, XII, 1968, p. 25.*

numai unul și scoică pisată (fig. 23/1). Între forme se pot detașa patru cratere, tip specific complexelor acestei categorii ceramice, dintre care unul decorat pe umăr cu un șir de impresiuni neegale (fig. 23/5,8-10) și vasele cu gât înalt, buza neprofilată și corpul sferoidal, pe care apare și decorul striat și baia de culoare roșie (fig. 23/2,7; $\varnothing=6;10,3$ cm). Predomină, cum se vede, ceramica de interferență, influențată mai mult de producția olarilor cucutenieni.

Din așezarea Cucuteni A pot proveni șapte fragmente (fig. 23/3-4,6; 8-10). Trei arse neuniform, au fost lucrate din pastă cu nisip și șamotă, cu grosimea pereților de 0,8-1,0 m. Dintre acestea un exemplar are nuanțe brun-cenușii exterior și negre interior și a fost ornamentat pe umăr cu creștături realizate neglijent (fig. 23/10; tab.10/1; $\varnothing=19$ cm) și două au fost acoperite exterior cu un strat de angobă gălbui-cenușie, lustruită, dar care acum se exfoliază, unul dintre ele are pe umăr aplicate proeminențe conice (fig. 23/8-9; tab. 10/3-4; $\varnothing=16,6;16$ cm). Alte patru fragmente diferite, din care unul poate proveni tot de la o strachină cu corpul profilat, au fost ornamentate cu benzi din cel puțin 3 linii incizate, ordonate orizontal sau în arc (fig. 23/3-4,6).

Din așezarea Cucuteni A-B provin trei fragmente de la vase arse oxidant, dar incomplet, cu miezul cenușiu, degresate cu nisip și șamotă (fig. 23/1-2,7). Cum am amintit, un mic ciob are în compoziția pasteii și scoică pisată (fig. 23/1). De asemenea, nici un vas nu a fost decorat cu impresiuni de șnur⁶⁸.

Noile descoperi constituie un argument pentru demonstrarea acestui proces de interferență, menționat nu numai pentru arealul civilizației Cucuteni, dar și pentru civilizațiile Tripolie⁶⁹ și Gumelnița⁷⁰.

Un rol aparte în schimbarea structurii Europei vechi l-a avut și apariția în arealul sudic a unei noi culturi, Cernavodă I, încă de la sfârșitul fazei A. Între aceasta și civilizația Cucuteni au avut loc schimburi și chiar interferențe culturale, documentate deja prin stațiunile Râmnicel,

⁶⁸ S. Marinescu-Bîlcu consideră că prezența scoicii pisate în pasta câtorva vase cucuteniene s-a putut datora fie surselor de lut, fie unor necesități de ordin gospodăresc, *Ceramica cucuteniană de la Drăgușeni. Tradiții, creații proprii, aspecte regionale*, SCIVA, 40,1989, 3, p. 217.

⁶⁹ V. N. Danilenko, *Eneolit Ukrainy*, Kiev, p. 72.

⁷⁰ P. Roman, A. Oprișescu-Dodd, Pál Iános, *Beiträge zur problematik der Schnurverzierten Keramik Südosteuropas, Balkankommission, Mainz am Rhein, Verlag Philip von Zabern, 1992.*

Sărata-Monteoru și Pietroasele⁷¹. Ceramica Cernavodă I cunoaște și o specie fină, degresată cu nisip, arsă în culoarea ocrului, la exterior de multe ori acoperită cu un strat de angobă, specie cunoscută în aria cucuteniană și la Chetrești-Capul Dealului, definită ca o specie de interferență. Se poate documenta astfel un eventual aport al culturii Cernavodă I la vehicularea acestui tip ceramic în aria cucuteniană, existent încă de la sfârșitul fazei Cucuteni A, ulterior prezent în proporții tot mai mari, alături de ceramica decorată cu motive imprimare cu șnurul, în fazele Cucuteni A-B și B, presupus de Sebastian Morintz și Petre Roman încă din anul 1968⁷².

5.0. *Reprezentări plastice*. Pe un castron cu corp tronconic, pictat interior tricrom pe fond brun și exterior cu culoare albă ștearsă, sub buza evazată, proeminențele duble au fost înlocuite de regiunea gluteală a unei reprezentări feminine, modalitate la care s-a ajuns, se demonstrează, printr-un procedeu *ad hoc* și spontan⁷³. Perforarea orizontală le adaptează funcției de toartă. Practica reducerii reprezentărilor feminine dorsale la „regiunea gluteală” corespunde unei concepții generale, *pars pro toto*, specifică artei figurate preistorice.

Din grupa statueteleor neornamentate în suprafață⁷⁴ s-a găsit doar un exemplar (fig. 22/1), cu analogii la Bălteni-Dealul Cârlanului, Tăcuta-Miclea, Berești-Dealul Bulgarului⁷⁵. Măsuțele patrulatere, cu fața alveolată sau perforate central, constituie o grupă bine cunoscută în faza A. Un altăraș descoperit la Chetrești-Capul Dealului (fig. 22/3), avea suprafața concavă, ca și fragmentul perforat la mijloc de la Dumești-Între Pâraie⁷⁶, pictat cu roșu și cel de la Tătărani-Lohan⁷⁷.

⁷¹ Șt. Cucos, *op. cit.*, p. 73; I. T. Dragomir, *Săpăturile arheologice din așezarea cucuteniană de la Berești „Dealul Bulgarului” (jud. Galați), Materiale*, București, 1983, p. 102.

⁷² S. Morintz, P. Roman, *Aspekte des Ausgangs des Äneolithikums und der Übergangsstule zur Bronzezeit im Raum der Niederdonau, Dacia, NS, XII, 1968*, p. 47 și urm.; A. Nițu, *op. cit.*, 1977, p. 154.

⁷³ A. Nițu, *op. cit.*, 1971, p. 84 și urm., fig. 2; 3/2.

⁷⁴ D. Monah, *Plastica antropomorfa a culturii Cucuteni-Tripolie*, Bibliotheca Memoriae Antiquitatis, Piatra Neamț, 1997, p. 78.

⁷⁵ R. Alaiba-Maxim, I. Marin, *op. cit.*, fig. 8/1; N. Zaharia, C. Buraga, *Cercetări arheologice de suprafață în comunele Dănești, Rebricea și Tăcuta (Jud. Vaslui), ActaMM, I, 1979*, fig. 6/4; I. T. Dragomir, *op. cit.*, 1983, fig. 11/1-2,8-9,12; idem, *Principalele rezultate ale săpăturilor arheologice de la Berești-Dealul Bulgarului (1981), județul Galați, MemAntiq, IX-XI, 1985*, p. 102-103, fig. 24/14-18.

⁷⁶ R. Alaiba, *Dumești-Între Pâraie – monografie arheologică*, sub.tipar.

⁷⁷ V. V. Bazarciuc, *Așezarea neolitică de la Lohan 'Vadul Teilor' Huși (jud. Vaslui), ActaMM, I, 1979*, p. 49.

6.0. Probleme de datare. Stabilirea cronologiei relative a celor două aşezări, semnalate în staţiunea *Chetreşti-Capul Dealului*, se bazează pe analiza ceramicii. Conform acesteia cea mai veche locuire se poate data în una dintre secvenţele cronologice specifice pentru Cucuteni A_{3b}.

Criteriul de clasificare a ceramicii fazei A, a urmărit creşterea şi descreşterea celor „două categorii ceramice principale pictate, pe fond brun şi alb, ce dau etapele”⁷⁸.

Precizăm faptul că, prezenţa aici a ambelor categorii tricrome, cu *decor liniar pe fond brun sau alb*, permite încadrarea aşezării de la Chetreşti în Cucuteni A_{3b}. Statistic s-au surprins 21 de vase pictate pe fond alb şi 11 pictate cu benzi albe pozitive pe fond brun. La acestea adăugăm ceramica publicată anterior. La Chetreşti se întâlneşte şi specia cu interspaţiul tratat cu culoare neagră întinsă sau liniară cu decorul interior simplificat şi cu decorul exterior din benzi medii sau înguste ca la Scânteia, Kudrinţi şi Kadievţi-Bavki din vestul Podoliei”⁷⁹.

Adăugăm, totodată, vasele pictate cu două culori, negru pe fond roşu, bicrom.

În 1980 conform tabelului I privind repartiţia complexelor ceramice ale aşezărilor cu stratigrafie verticală şi orizontală în etapele determinate în ariile cucuteniană, galiţiană şi tripoliană date în Cucuteni A_{3b}, la fel ca în 1979, Chetreştiul apare alături de Fedeleşeni şi după Scânteia-La Nucii, Secăreşti-Tinosul, Iaşi *Splai Bahlui*, *Ruginoasa şi Izvoare II*₂, în zona Nistrului după Darabani I, în Podolia, Galiţia, după Kudrincy, Kadievcy Bavki, Nezvisko, Kadievcy Burakovka şi în Ucraina estică după Sabatinovka I, date în Tripolie BI⁸⁰.

În schimb, locuirea mai nouă, în funcţie de grupele stilistice de aici, 9, 1 şi δ, se poate încadra în subfaza de tranziţie Cucuteni A-B₂, deşi până în prezent nu s-a descoperit ceramică de tip C cu decor şnurat. Datarea s-a realizat în funcţie de staţiunea Huşi-Centrul Oraşului, în care au apărut aceleaşi grupe stilistice 9, 1 şi δ şi în care predomină stilului 1⁸¹. În Podişul Bârladului 1_{2a}, apare la Chetreşti, ca şi la Huşi, în „variantea cu pictură tricromă cu negru şi alb secundar pe fond brun”, în forma aspectului decorativ al labirintului, considerat specific Podişului Central Moldovenesc⁸².

⁷⁸ A. Niţu, 1980, p. 213, fig. 5.

⁷⁹ *Ibidem*, p. 150, fig. 9/2; 10/5.

⁸⁰ *Ibidem*, p. 151-154, tab. I, fig. 13/4,7.

⁸¹ A. Niţu, V. V. Bazarciuc, 1980, p. 25-26, fig. 4/3.

⁸² A. László, 1966, p. 15; A. Niţu, V. V. Bazarciuc, 1980, p. 30.

A. László a optat pentru datarea așezării de la Huși, apropiată cronologic de cea de la Chetrești, la trecerea din subfaza A-B₁ la A-B₂⁸³.

Valorizarea în plan universal, a pieselor de lut modelate în volum tridimensional, cu deosebire a ceramicii, și pentru Chetrești-*Capul Dealului*, mai puțin a plasticii antropomorfe și zoomorfe, datorită numărului încă mic de piese, justifică interesul contemporan pentru această străveche civilizație, ce a dominat Europa de Sud-Est cel puțin un mileniu. Cum remarca Petre Ursache "Ceramica tricromă nu e numai una dintre creațiile cele mai remarcabile ale neoliticului european, dar și ale tuturor timpurilor"⁸⁴.

ANEXA I, inventarul locuinței nr. 1, Cucuteni A₃. Materiale de construcție, părți din pereții locuinței: două cu o față plană; una cu urme de nuiete; un colț în unghi drept (fig. 3/6; 4/4). *Unelte*: o lamă și o așchie atipică de silex; o râșniță fragmentară de gresie; un corn (fig. 6/2,4).

Ceramica-secundară uzuală. Fragmente: două brune atipice, ornamentate cu alveole; un chiup (fig. 8/8); unul cu decor cu striaii verticale, tăiate în partea superioară de o șanțuire orizontală (fig. 11/3). *Forme păstrate fragmentar*: patru *castroane* - două mai mici, din care unul nefinisat și unul vopsit interior cu roșu (Ø=12;14 cm) și trei din pastă mai fină, din care unul cu tortițe și două acoperite cu angobă (fig. 8/6; 11/6; Ø=22;26 cm; cp. 2,7l)⁸⁵; două *castronașe-boluri* (fig. 10/3-4; Ø=14;16 cm; cp. 0,5-0,9 l); un *capac* la exterior cu urme de vopsea roșie (fig. 11/2; Ø=14 cm; cp. 0,3 l); un *vas miniatural* (fig. 12/7; Ø=4,5 cm; cp. 0,03 l); o *cană* (Ø=8,2 cm); un *vas cu gât înalt, corp bombat* pe gât cu o tortiță perforată orizontal, păstrează cel puțin pe gât un strat gros de culoare roșie (Ø=14 cm); o *toartă zoomorfa* stilizată (fig. 22/6).

Ceramica principală-pictată, forme păstrate fragmentar: o *cană*, tipul cu gât înalt, corp bombat, pictată exterior bicrom, decor probabil cu motive sintetice (Ø=17 cm); o *strachină* vopsită exterior cu alb și interior pictată tricrom cu motive în Z (Ø=23 cm).

⁸³ *Ibidem*, fig. 8/5-6.

⁸⁴ P. Ursache, *Etnoestetica*, Institutul European, Iași, 1998, p. 211.

⁸⁵ Calculele capacităților au fost realizate matematic de analist programator Vasile Alaiba. Datele sunt aproximative și datorită profilelor complicate ale vaselor și păstrării acestora fragmentare.

ANEXA II, inventarul locuinței nr. 2, Cucuteni A₃. Materiale de construcție, realizate din lut amestecat cu resturi de plante. *Fragmente*: patru de chirpic cu urme de nuiele; cinci bucăți de fățuieli ce păstrează pe suprafața plană părți dintr-un ornament compus din caneluri largi, din care unul cu câte trei caneluri dispuse în arc, unul cu suprafața mai mare (20x13x2,2-3 cm; fig. 4/6). Un exemplar păstrează urma unui lemn despicat, dar nefinisat, cât și două semiperforări (fig. 3/5); șase, cele mai numeroase, au o față dreaptă cu urme de plante, chiar de tulpini mai groase (fig. 3/1-2; 4/6); 1 cu ambele fețe plane, degresate cu nisip. S-au identificat cinci colțuri de construcții, uneori în unghi drept (fig. 3/4), ascuțit sau obtuz (fig. 3/5; 4/9). *Plăcile semiperforate*, mai rar perforate, considerate resturi ale unor instalații de olari au fost arse neuniform, prezintă exteriorul sau baza roșie și interiorul cenușiu: 3 fragmente cu mai multe perforări provin de la un exemplar mai subțire; 3 de la un exemplar cu semiperforări aproximativ verticale; 1 de la o placă mai groasă ce păstrează o perforare verticală, tronconică (fig. 5, h=3;4,5-5;5,2-5,6 cm).

Unelte de os: 1 corn tăiat la un capăt (fig. 6/1); de piatră, 3 fragmente de râșnițe cu câte o singură suprafață netezită, din care 2 mai mici de gresie albă și una alveolată (fig. 6/5,8); 1 frecător (fig. 6/6); 1 topor de marnă albă cu tăișul curb și ceafa dreaptă (fig. 6/3); de lut: 1 piesă conică, modelată neglijent (fig. 22/2), probabil 1 tub de foale (fig. 6/7) și un fragment de la o masă miniaturală (fig. 22/3).

Ceramica secundară uzuală, specia cu pleavă, se poate detașa ca o grupă distinctă prin vasele plate lucrate dintr-un amestec de lut cu pleavă, arse cărămiziu cu pete cenușii. S-au păstrat fragmente de la: 2 recipiente mari, cu pereții aproximativ drepți; 3 părți dintr-un recipient probabil patrulater (h= 6-6,6 cm) și 1 căpăcel sau vas miniatural (fig. 4/2,7-8).

Specia ceramicii poroase arsă oxidant sau neuniform roșietică, cu pete brune-cenușii, are ca degresant nisip în diferite proporții, decor cu alveole, barbotină, de obicei și cu proeminente sau tortițe. *Forme păstrate fragmentar, chiupuri*, două, unul cu buza evazată, pe gât, interior și exterior a fost acoperit cu roșu, pe corp a fost acoperit cu barbotină și o bază ($\varnothing=32$ cm; $\varnothing_{\text{bază}}=25,4$ cm, nu putem preciza dacă sunt de la același exemplar); unul din partea superioară, vopsit interior și exterior cu alb diluat, acoperit cu barbotină, la baza gâtului decorat cu alveole. La fel au fost ornamentate și alte fragmente (fig. 8/2,7,10). *Castroane*, arse la temperaturi mai joase, roșii-cenușii, uneori interior negricioase, cu pereții cu cracluri datorate nu arderii ci preparării poroase

a pastei, cu forme tronconice, cu pereții nu prea înalți, cu proeminențe ori tortițe; un vas are o proeminență sub buză (fig. 7/1); unul două proeminențe apropiate, de la care coboară oblic o bandă în relief (fig. 7/3); patru cu proeminențe sau protuberanțe-apucători neperforate sau perforate (fig. 7/2, 4, 6-7; $\varnothing=24;14;24$ cm).

Specia ceramicii cărămizii prăfoase, lucrată dintr-o pastă ce conține nisip fin sau numai degresantul natural din argile. Se apropie de calitatea ceramicii pictate, cu deosebirea că aceasta nu a fost pictată, doar vopsită în suprafață, parțial sau total, cu una-două culori, alb și (sau) roșu. Grosimea pereților de obicei este mai mare în raport cu a ceramicii pictate (6-15 mm). Cele vopsite au suprafața vaselor pregătită pentru aplicarea angobei, uneori lustruită și frecvent decorată cu alveole, proeminențe sau tortițe. Este posibil ca o parte din exemplarele nepictate sau nevopsite să-și fi pierdut culoarea datorită condițiilor în care au stat în pământ. *Formele păstrate fragmentar*: patru pahare din care, două din tipul cu gâtul relativ înalt, drept sau ușor înclinat exterior, corp bombat (fig. 9/1; $\varnothing=8;16,5$ cm; cp. 0,3 l) și o gura largă, gât ușor marcat, cu toartă (fig. 9/5; $\varnothing=8,5$ cm); partea superioară a unei cupe, tipică pentru exemplarele cu picior (fig. 9/3; $\varnothing=4$ cm) și un vas miniatural; (fig. 9/2; $\varnothing=5$ cm; cp. 0,06 l). *Castroane* semisferice, cu profilul arcuit, unul cu gât și buză îngustate în raport cu corpul, decorate cu alveole (fig. 8/3); unul cu gura larg deschisă (fig. 10/5; 11/7; $\varnothing=20;15,7$ cm; cp. 1,08-0,4 l); două cu buza marcată printr-o șanțuire și vopsite pe primul registru cu roșu, exterior și interior (fig. 12/1-2; cp. 0,2-1 l); un perete mai profilat, pe gât cu o proeminență, este tot acoperit cu culoare roșie, baie de culoare (fig. 12/5); unul cu gura mai largă (fig. 11/5; $\varnothing=12,2$ cm; cp. 0,3 l); 13 cu peretele profilat, gâtul arcuit interior, torți (fig. 12/3; $\varnothing=20$ cm; cp. 3 l); șase vase de mari dimensiuni (fig. 9/8; $\varnothing=18;31;33$ și 3×36 cm) și două mai mici (fig. 9/6-7; $\varnothing=10,3;10,2$ cm; cp. 0,25-0,40 l); trei tronconice, din care un vas a fost lucrat dintr-o pastă ușor gălbuie (fig. 10/1; $\varnothing=20;10;30$ cm).

Ultimul exemplar modelat din pastă cu mult nisip, are pe umeri, alături de o tortiță perforată vertical, o protomă, probabil un corn de la un *bucrania* (fig. 22/7; $\varnothing=19$ cm; cp. 2,2 l); cinci baze ușor concave și drepte (fig. 11/1,4,12; $\varnothing=10;16;9,5;15;15,5$ cm) sau drepte și perforate central, poate un ciob din corpul vasului (fig. 22/4-5). *Boluri*, introduse în baie de culoare roșie (fig. 12/4,6; $\varnothing=22,5;28$ cm; cp. 2-4,1 l), ultimul are trasată și o linie neagră. *Suporturi șase*: unul lucrat mai neglijent

($\varnothing_{\text{buză}}=20$ cm); unul, vopsit interior cu roșu ($\varnothing=12,3$ cm); o parte din piciorul unui suport (fig. 9/4; $\varnothing=8,2$ cm); trei nereconstituibile nici prin desen. *Cratere*, au în pastă mult nisip, trei de la vase cu buza evazată, poate marginea unui suport și două, de dimensiuni mai mici ($\varnothing=17;34;48$ cm). *Vase miniatuarele*, trei fragmente, două boluri cu buza îngustată, din care unul lucrat îngrijit (fig. 11/9-10; $\varnothing=6,2;6,4$ cm; cp. 0,04-0,026 l).

Ceramica principală, categoria ceramicii pictate, arsă întotdeauna oxidant, ca degresant s-a folosit nisipul fin sau numai componenții naturali ai lutului. Unele exemplare au fost lucrate deosebit de îngrijit. Pereții vaselor sunt mai subțiri, astfel paharele au o grosime minimă aproximativ de trei mm. *Forme păstrate fragmentar. Pahare*: patru, tipul cu gâtul nu prea înalt, apoximativ drept, cu un diametru mai mic în raport cu corpul, buza simplă, doar ușor subțiată, pictate tricrom cu spirale, repartizate tectonic. Astfel, trei au trasată sau sugerată linia de separare a registrelor pentru gât și corp (fig. 13/3; cp. 0,35 l; 15/5; $\varnothing=9,3;7;10$ cm); două cu gâtul mai larg (fig. 15/3 $\varnothing=9;10$ cm). *Cratere*, două cu buza răsfrântă spre exterior, gâtul mai îngroșat, decorate tricrom cu spirale (fig. 13/2; 18/6; $\varnothing=30$ cm). *Castroane scunde*: unul aproape tronconic, pictat interior și exterior, probabil bicrom, cu roșu și negru, pictura este însă prost conservată ($\varnothing=20$ cm); o străchinuță cu pereții profilați, pictată interior tricrom cu spirale ($\varnothing=12$ cm). Două vase tronconice, cu pereții profilați, prevăzute sub buză cu o toartă simplă. Al doilea are interior și exterior un ornament cu motive cordiforme, pictura nu s-a conservat bine (fig. 14/4; $\varnothing=26;28$ cm; cp. 2 l). Castroane cu profilul mai accentuat: unul cu deschiderea mai mare a gurii, cu buza evazată, îngroșată și gâtul marcat, pictat interior și exterior cu motive cordiforme; unul cu corp mai bombat, pictat cu roșu interior și cu spirale exterior (fig. 14/5; $\varnothing=30;13,2$ cm; cp. 5 l); *bol* pictat bicrom pe fond alb (fig. 18/1).

Vase cu gât înalt și corp bombat: unul gâtul mai larg (fig. 18/4; $\varnothing=8,3$ cm); un vas cu gât înalt, la bază sănțuit, pictat tricrom cu motive cordiforme (fig. 15/1; $\varnothing=10$ cm); unul cu gât marcat de o bandă albă (fig. 15/2); un corp, poate tot de la un vas cu gâtul înalt, spre bază ornamentat cu benzi albe și roșii, late, mărginite cu negru (fig. 16/5). *Suporturi și alte vase cu piciorul înalt*: un vas cu decor destul de șters (fig. 17/4); unul pictat tricrom, de dimensiuni mai mici, cu suprafețe pictate diferit (fig. 18/2; $\varnothing_{\text{buză/bază}}=8,6$ și 12 cm); două de mari dimensiuni, pictate bicrom (fig. 16/1; $\varnothing=14$; $\varnothing_{\text{bază}}=21$ cm). *Vase cu suport*: o farfurie ornamentată tricrom cu spirale (fig. 16/3; $\varnothing=22$ cm); un exemplar ce păstrează doar o

parte din farfurie, pictat bicrom cu ove opuse, tangente, trasate din câte trei linii negre, ce rezervă benzi roșii. Liniile negre însă se multiplică în raport cu părțile laterale ale ovelor (fig. 16/6); două fragmente de la picioarele a două suporturi, primul păstrează partea de sub vas, al doilea o parte din baza piciorului până la perforarea circulară, decorate tricrom (fig. 16/2,7). *Capace*: două de mari dimensiuni, au avut la exterior un ornament din ove, șterse parțial, interior neornamentate (fig. 17/2; $\varnothing=28,5;12,5$ cm). *Vase miniaturale*: un castronaș pictat cu ove circumscrise (fig. 17/1; cp. 0,03 l).

Categoria secundară a ceramicii Cucuteni C: un vas ars brun-cenușiu exterior și negru interior, ornamentat pe umăr cu creștături (fig. 23/10; $\varnothing=19$ cm); două vase angobate (fig. 23/8-9; $\varnothing=16,6;16$ cm); trei părți de la forme diferite, unul tot de la o strachină cu corpul profilat. Ornamentele sunt realizate din benzi de câte cel puțin trei linii incizate, ordonate orizontal sau în arc (fig. 23/3-4,6).

D. Plastică: o reprezentare antropomorfă de mici dimensiuni (fig. 22/1).

ANEXA III, inventarul gropii nr. 1, Cucuteni A-B₂. *Vase fragmentare*: un castronaș cu urme de culoare roșie (fig. 19/6; cp. 0,28 l); unul vopsit roșu (fig. 19/4; $\varnothing=14$ cm; cp. 0,5 l); două capace, unul pictat exterior cu roșu, interior cu alb diluat (fig. 19/3; $\varnothing=17$ cm), altul nepictat (fig. 19/2; $\varnothing=16$ cm). Puține urme de cărbune și de cenușă. Ceramica datează complexul în faza A-B₂.

ANEXA IV, inventarul gropii nr. 2, Cucuteni A₃: câteva fragmente ceramice cărămizii, atipice.

ANEXA V, inventarul gropii nr. 3, Cucuteni A₃. *Materiale de construcție*: un colț rotunjit (fig. 4/5), peste 30 cu urme de nuiiele. *Ceramica uzuală*, fragmente: un *chiup*, pictat pe buză interior și exterior cu roșu, pe gât cu două rânduri de alveole aproximativ circulare, pe corp barbotină (fig. 8/9); două vase modelate din ceramică cărămizie prăfoasă: o *bază* de vas inelar cu șanțuire spre corp (fig. 8/1; $\varnothing=6,5$ cm); o *strachină* cu peretele profilat (fig. 11/8; $\varnothing=29,5$ cm; cp. 3,8 l); două *castroane* din tipul semisferic, buza evazată, unul pictat cu alb la exterior ($\varnothing=28;31$ cm); două *castronașe* și un *capac* cu pictura mai ștearsă (fig. 17/3; $\varnothing=13$ cm; cp. 0,75 l).

Ceramica pictată: trei *căni* pictate tricrom, unul cu motive în Z, altul cu ove; un *vas cu suport*, modelat neglijent mai ales interior, decor în spirale rezervate de linii negre din fondul alb de pictură, interspațiu roșu liniar (fig. 18/5; $\varnothing=12,5$ cm); două *vase amforoidale* cu gât înalt: unul pictat exterior și interior cu ove; unul pictat tot tricrom cu motive cordiforme (fig. 13/4). Se adaugă patru buze de la *vase mari*, din care trei pictate tricrom la exterior și lucrate mai neglijent, unul pictat tricrom pe ambele fețe; trei *capace* (?), din pastă fină rezonantă, pictate exterior ($\varnothing\cong 15-20$ cm).

ANEXA VI, inventarul gropii nr. 5, Cucuteni A₃. Fragmente: un pahar pictat exterior cu negru-cafeniu pe roșu și interior cu roșu în partea de jos a vasului și cu alb în cea de sus (fig. 16/4; $\varnothing=11,5$ cm); patru *străchini* mici, pictate; două *suporturi* pictate tricrom neglijent.

ANEXA VII, inventarul descoperit pe nivel, Cucuteni A₃. Materiale de construcție, fragmente: unul cu impresiuni de plante pe o parte; un colț finisat pe ambele fețe; o bucată cu suprafețe fățuite ($h=1,5$ cm), unul ornamentat cu caneluri orizontale. *Ceramică uzuală*, fragmente: *pahare*, patru cu gâtul mai îngust în raport cu corpul ($\varnothing=2 \times 12; 8,5; 8$ cm); două *castroane* descoperite *passim*, ornamentate pe umăr cu alveole, pe buză cu urme de vopsea (fig. 8/4-5); un ciob poros cu proeminențe (fig. 7/5); un *castron* semisferic (fig. 10/2; $\varnothing=32$ cm; cp. 0,3 l); trei *castronașe*, cu buza evazată (fig. 11/11; $\varnothing=12; 9; 14,5$ cm; cp. 0,2 l). *Ceramică pictată*: *castroane*: unul cu toartă pe umăr, pictat interior cu ove, exterior roșu ($\varnothing=32$ cm); unul interior pictat tricrom cu motive cordiforme și benzi alternante albe și roșii, mărginite cu negru, ce creează în partea superioară un triunghi isoscel (fig. 14/3; cp. 2,3 l); un suport prevăzut în partea superioară a corpului cu două perforări cilindrice, pictura nu s-a conservat bine (fig. 18/3; $\varnothing_{\text{gât}}=8$ cm).

Faza A-B. Din nivelul Cucuteni A-B₂: două *capace*; *pahare* și *castroane* acoperite parțial cu culoare roșie (fig. 19/1,5,7-8; cp. pentru 5-0,89 și 7-0,22 l); Din speciile pictate, șapte *pahare*, din care cinci pictate β_1 (fig. 20/1; cp. 0,15 l; fig. 20/2,4-5,7), unul δ_{2a} (fig. 20/9) și unul γ_2 (fig. 20/10); un vas miniatural pictat δ_{1a} (fig. 20/8; cp. 0,015 l), două cupe pictate tricrom probabil specifice pentru γ_2 (fig. 20/3,6; $\varnothing=5; 5,9$ cm); două *capace*, grupa 1.1₂ (fig. 21/2,5), un pahar pictat, grupa 1_{1a} (fig. 21/1).

Cucuteni C: 2 vase arse oxidant, dar incomplet, miezul lor este cenușiu, degresantul conține nisip, poate și șamotă, iar fragmentul cel mai mic are și scoică pisată. Formele sunt cele cu gâtul înalt, drept sau ușor înclinat la exterior, buza neprofilată și corpul sferoidal. Unul păstrează pe umărul bombat urne de culoare roșie (fig. 23/1-2,7; $\varnothing=6;10,3$ cm).

ANEXA VIII, inventarul ceramicii descoperite *passim*. Faza A. Fragmente de: *vase cu gâtul înalt și corp bombat*, ornamentate cu motive cordiforme, spirale (fig. 15/4,6; cp. 2,6 l); *pahare*: două cu ornament tricrom, una cu bandă medie, alta îngustă (fig. 13/1,5; $\varnothing=9,5$ cm; cp. 0,45 l); *castronaș* mic, tronconic, decorat interior tricrom cu trei ove albe, exterior, cu două ove (fig. 14/2; $\varnothing=10,2$ cm; cp. 0,13 l); un *vas cu suport*, pictat interior și exterior cu ove, benzi late, 8 mm (fig. 14/1; $\varnothing=12,8$ cm); *capace*: unul vopsit cu roșu, corp sferic, baza evazată (fig. 19/8; $\varnothing=12$ cm).

Cucuteni A-B₂. un exemplar cu deschiderea buzei ușor mai mică în raport cu corpul, decor în două registre separate de o bandă din linii brun-negre, ornament din linii roșii concentrice, acoperite cu motive în X, fond alb (fig. 21/3; $\varnothing=9$ cm); un *capac*, cu decor în două registre, păstrează pe registrul gâtului un decor bicrom, patru spirale cruțate din fondul alb de pictură, despărțite de benzi oblice unite cu ductul spiralelor, iar pe registrul corpului un decor tricrom din benzi concentrice roșii, trasate pe fondul alb și acoperite cu romburi realizate din linii în zig-zag negre (fig. 21/4; $\varnothing=13$ cm).

ARCHAEOLOGICAL RESEARCHES
AT CHETREȘTI-CAPUL DEALULUI, JUD. VASLUI,
1988, 1992 CAMPAIGNS

Abstract

The study follows the description and the analysis of the material resulted from two research campaigns and many surface researches. Even the investigated surface is not large and the excavation zone was levelled mechanically, the stratigraphy and the inventory allows us, for this study, a first presentation of the site.

The small number of the researched stations within the Moldavian Central Plateau justified the choice of this objective for excavations, especially in south, and by the interest for the Cucuteni pottery, painted and of type C.

The *archaeological complexes* discovered in the settlement specific to the Cucuteni civilisations, summarises two dwellings and five pits with different shapes, dated Cucuteni, subphase A₃. An exception was the exception of the pit no.1, dated Cucuteni, sub-phase A-B₂, dwelling no.1, phase A (fig. 1/3), dwelling no.2, phase A (fig. 1/3; 2/1), south-south eastern wall profile (fig.2/2). Pits no.1, Cucuteni, phase A-B and 2-5, Cucuteni subphase A₃ (fig.1/3; 2/1-4).

The inventory of the discovered complexes and the material found on level or from surface was analysed in four groups: raw materials (3.1.), tools and utensils (3.2.), pottery (4.1-4) and plasticity (5.0). The inventory of the complexes was presented in appendixes I-VIII.

The pottery was analysed differentially too. First, the usual secondary category, containing the pottery species with vegetal rests degreasing substance – the vegetal rests pottery species -, the species of the pots with fine sand mixed with clay, dusty aspect – dusty brick coloured pottery species -, and the one with larger degreasing substance – the dusty pottery species -, specific to the Cucuteni A (4.1.1-3) and A-B (4.3) phases. Second, we analysed the main fine, painted pottery categories, with the specific species, established according to the stratigraphic data and the stylistic criterions of the Cucuteni A (4.2) and A-B (4.3) phases, with group mentioning. Above these were added type C (4.4) pottery.

The pottery inventory was summarised in ten tables.

LIST OF TABLES AND FIGURES

- Tab.1. Chetrești-*Capul Dealului*. Cucuteni-phase A. Secondary pottery species.
- Tab.2. Chetrești-*Capul Dealului*, Cucuteni-phase A. Painted pottery categories.
- Tab.3. Chetrești-*Capul Dealului*, Cucuteni- phase A-B. Painted pottery categories.
- Tab.4. Chetrești-*Capul Dealului*, Cucuteni-phase A. Pottery types of the porous species. Bowls 1-4.
- Tab.5. Chetrești-*Capul Dealului*, Cucuteni-phase A. Pottery types of the dusty species. Bowls 1-4.
- Tab.6. Chetrești-*Capul Dealului*, Cucuteni-phase A. Pottery types of the painted category. Glasses 1-2; bowls 3,6; miniature pot 4; lid 5.
- Tab.7. Chetrești-*Capul Dealului*, Cucuteni-phase A. Pottery types of the painted category. Crater 1; pots with tall neck and bulging body 2; plate and other pots with support 3,6-7; supports 4-5,8.
- Tab.8. Chetrești-*Capul Dealului*, Cucuteni-phase A-B. Pottery types of the porous category. Pahar 1; lids 2,5; bowls 3-4.
- Tab.9. Chetrești-*Capul Dealului*, Cucuteni-phase A-B. Pottery types of the porous category. Glass 1; lid 2,5; bowl 3-4.
- Tab.10. Chetrești-*Capul Dealului*. Pottery types of the Cucuteni C type category. Craters 1- 4.
- Fig.1. Comuna Bălteni. Bălteni-*Dealul Cărlanului* and Chetrești-*Capul Dealului* site 1-2; general plane of the excavations 3.

- Fig.2. Chetrești-*Capul Dealului*. Phase A. Plane and profile of the dwelling no.2 and of the pits 3-5.
- Fig.3. Chetrești-*Capul Dealului*. Phase A. Building materials fragments of clay with vegetal remainings. L₂ 1-2,4-5; in the level 3; L₁ 6.
- Fig.4. Chetrești-*Capul Dealului*. Phase A. Building materials fragments of clay with vegetal remainings, 1,3-7,9; pot 2. L₂ 1-3,6-9; Gr.₃ 5; L₁ 4.
- Fig.5. Chetrești-*Capul Dealului*. Phase A. clay with vegetal remainings. Semi-perforated and perforate plaque 1,3-5; curved plaque 2. L₂ 1-5.
- Fig.6. Chetrești-*Capul Dealului*. Phase A. Antler artefacts 1-2; Marl axe 3; whetstone rubber and firing pin 4-6,8; clay winder 7. L₂ 1,3,5-8; L₁ 2, 4.
- Fig.7. Chetrești-*Capul Dealului*. Phase A. Porous pottery species. Fragments of: bowl 1-7; L₂ 1-4,6-7; on the level 5.
- Fig.8. Chetrești-*Capul Dealului*. Phase A. Porous pottery species. Fragments of: base 1; jugs 2,7-10; bowl 3-6. Gr.₃ 1,9; L₂ 2-3,7,10; *passim* 4-5; L₁ 6,8.
- Fig.9. Chetrești-*Capul Dealului*. Phase A. Porous pottery species. Fragments of: glasses 1-2,5; cupă 3, support leg 4, bowl 6-7; dish 8. 1-8, L₂.
- Fig.10. Chetrești-*Capul Dealului*. Phase A. Porous pottery species. Fragments of: bowls 1-5. L₂ 1,5; *passim* 2; L₁ 3-4.
- Fig.11. Chetrești-*Capul Dealului*. Phase A. Porous pottery species. Fragments of: base 1,4,12; lid 2, pot wall 3; bowl 5-7,9,11; miniature pot 8,10. L₂ 1,4-5,7-8,10,12; L₁ 2-3,6; Gr.₃ 9; *passim* 11.

- Fig.12. Chetrești-Capul Dealului. Phase A. Porous pottery species covered with painting. Fragments of: bowls 1-3,5; bolus 4,6, miniature pot 7. L₂ 1-6; L₁ 7.
- Fig.13. Chetrești-Capul Dealului. Phase A. Trichromatic on white background painted pottery species 1-5. Fragments of: glasses 1,3,5; crater 2; pot with tall neck and bulging body 4. *Passim* 1,5, L₂ 2-3; Gr.₃ 4.
- Fig.14. Chetrești-Capul Dealului. Phase A. Trichromatic on white background painted pottery categories 1-4 and red 5. Fragments of: support 1, bowls 2-5. *passim* 1-2; on the level 3; L₂ 4-5.
- Fig.15. Chetrești-Capul Dealului. Phase A. Painted pottery on red background categories 1,3-4 and white 2,5-6. Pots with tall neck and bulging body 1-2,4,6; bowl 3; glass 5; L₂ 1-3,5; *passim* 4,6.
- Fig.16. Chetrești-Capul Dealului. Phase A. Bichromatic painted pottery category, with black on red background 1,4,6; positive white bands outlined with black on red background 2-3, white negative bands outlined with black on white background 5,7. Fragments of: support 1, pot leg 2,7, pot with support 3,6; glass 4; pot wall 5. L₂ 1-3,5-7; Gr.₅ 4.
- Fig.17. Chetrești-Capul Dealului. Phase A. Painted pottery on white background category 3. Fragments of: small bowl 1; lids 2-3; pot with support 4. L₂ 1-2,4; Gr.₃ 3.
- Fig.18. Chetrești-Capul Dealului I. Phase A. Painted pottery categories 1-6. Fragments of: bolus 1; supports 2-3; glass 4, pot with support 5; crater 6. L₂ 1-2,4,6; 3; on the level 3; Gr.₃.
- Fig.19. Chetrești-Capul Dealului. Phase A-B. Painted pottery categories. lids 1-3,8, bowls 4,6-7, glass 5. On the level 1,5,7-8; Gr.₁ 2-4,6.
- Fig.20. Chetrești-Capul Dealului. Phase A-B. Painted pottery categories. Fragments of glasses 1-2,4-5,7,9-10; cup 3,6; miniature pot 8. 1-2, 4-5,7 β_1 ; 3,6,10 γ_2 ; 8-9 δ_{1a-2a} . On the level 1-10.

- Fig.21. Chetrești-Capul Dealului. Phase A-B. Painted pottery categories, glass 1, lids 2-5; group 1.1₂ 1,3-5; group 1_{1a} 2. On the level 1-2,5; *passim* 3-4.
- Fig.22. Chetrești-Capul Dealului. Phase A. Anthropomorphic statuette 1; zoomorphic protomae 3-4; altar fragment 5; zoomorphic stylised ear 6. L₁ 6.
- Fig.23. Chetrești-Capul Dealului, Cucuteni phase A, 1-2,5, phase A-B, 3-4,6-10. Synthesis species of the Cucuteni pottery and of C type. Fragments: atypical 1,3-4,6; pot with tall neck and bulging body 2,7; craters 5,8-10. *Passim* 1-2,7; L₁ 3, L₂ 4,5-6,8-10.

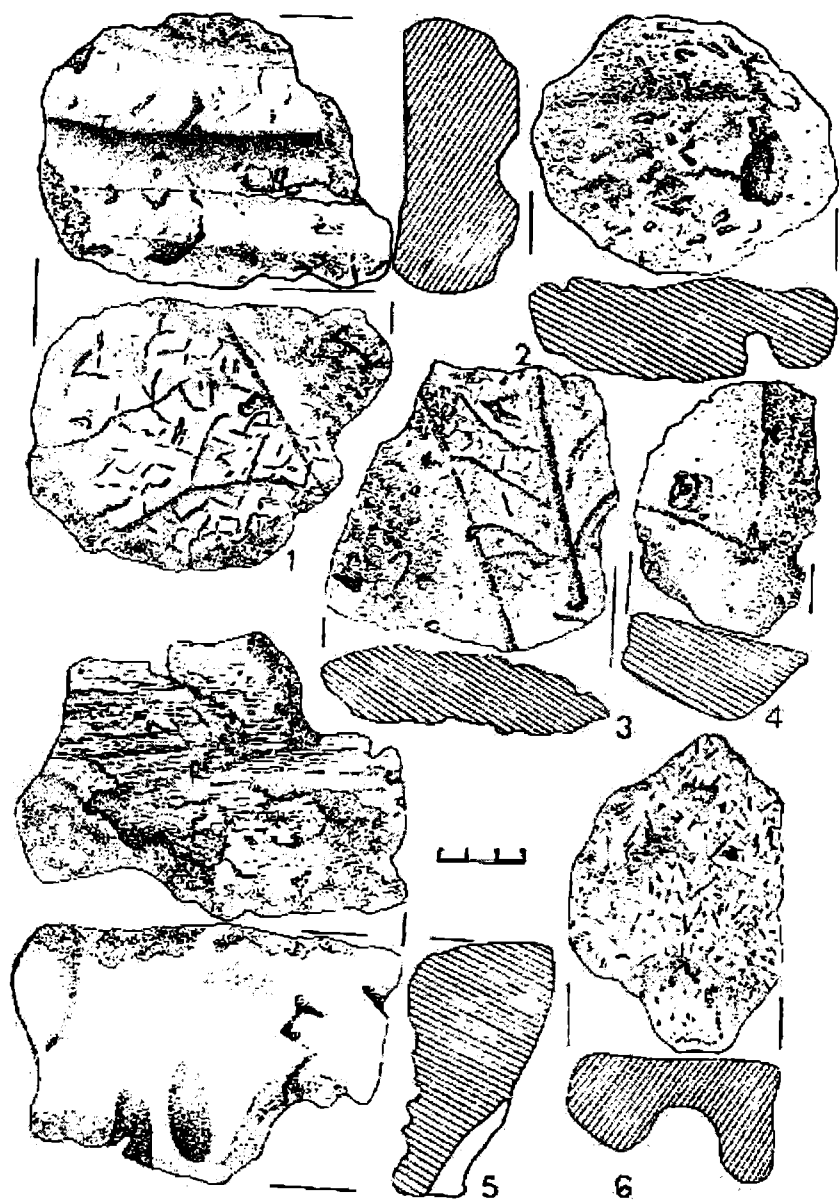

Fig. 3.
Chetrești-Capul Dealului. Faza A. Fragmente de materiale de construcție
din lut cu resturi vegetale. L₂ 1-2,4-5; în strat 3; L₁ 6.

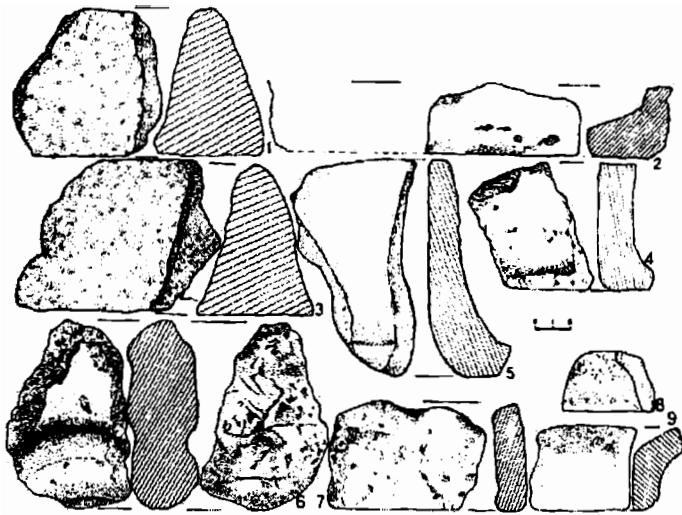

Fig. 4.

Chetrești-Capul Dealului.

Faza A. Fragmente de materiale de construcție din lut cu resturi vegetale, 1,3-7,9; vas 2. L₂ 1-3,6-9; Gr.₃ 5; L₁ 4.

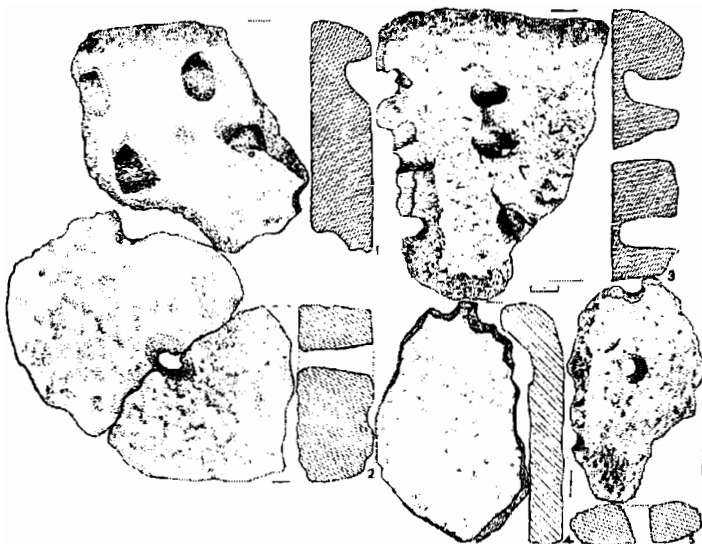

Fig. 5.

Chetrești-Capul Dealului. Faza A. Lut cu resturi vegetale. Plăci semiperforate și perforate 1,3-5; placă curbată 2. L₂ 1-5.

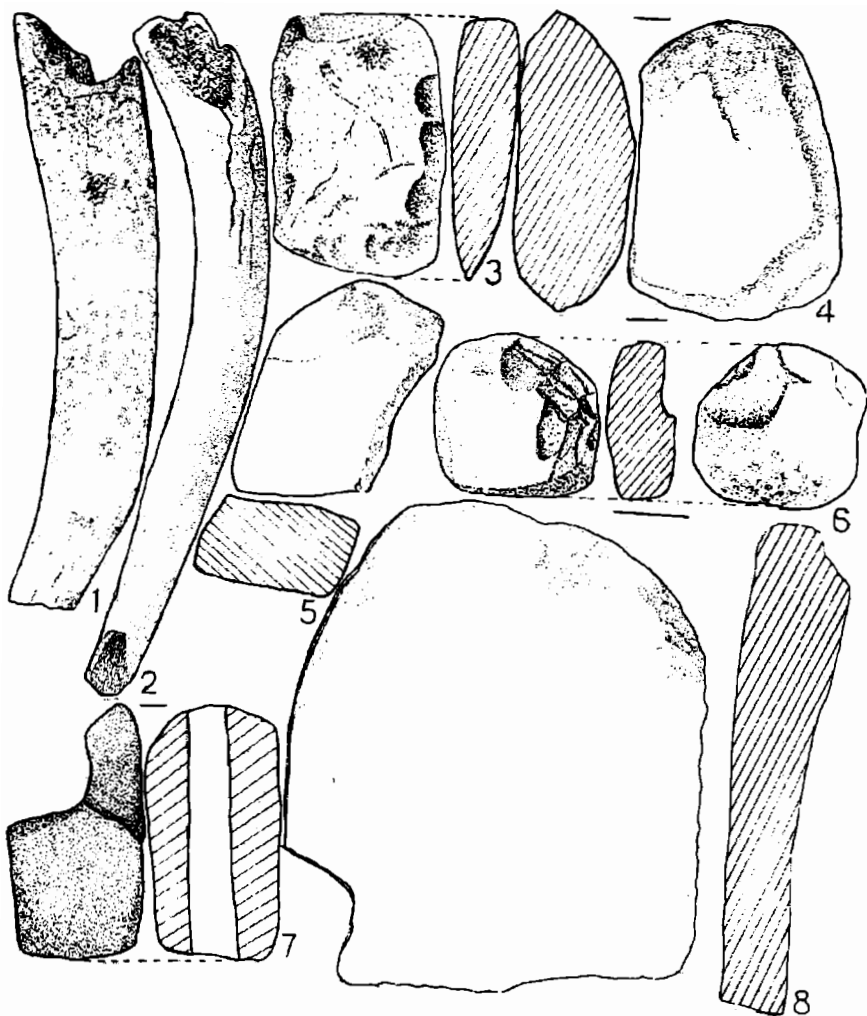

Fig. 6.
Chetrești-Capul Dealului. Faza A. Artefacte din corn 1-2;
topor din marnă 3; frecătoare și percutoare din gresie 4-6,8; suflătoare
din lut 7. L₂ 1,3,5-8; L₁ 2, 4.

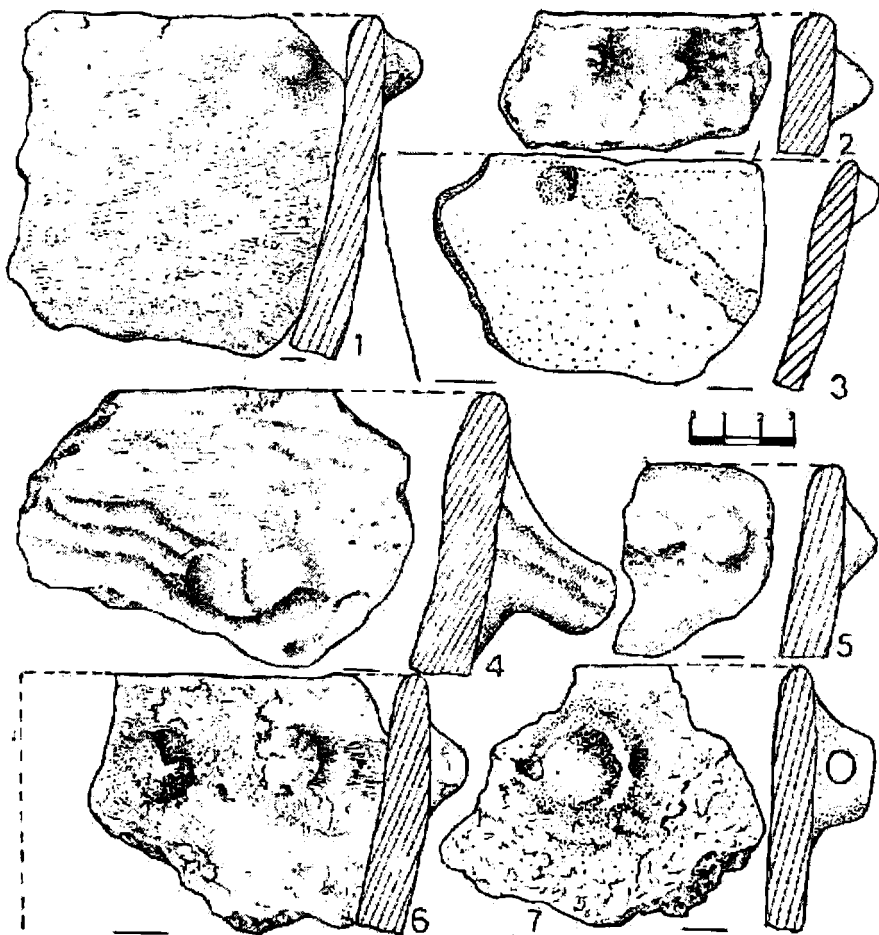

Fig. 7.

Chetrești-Capul Dealului. Faza A. Specia ceramicii poroase.
 Fragmente de: castroane 1-7; L₂ 1-4,6-7; pe nivel 5.

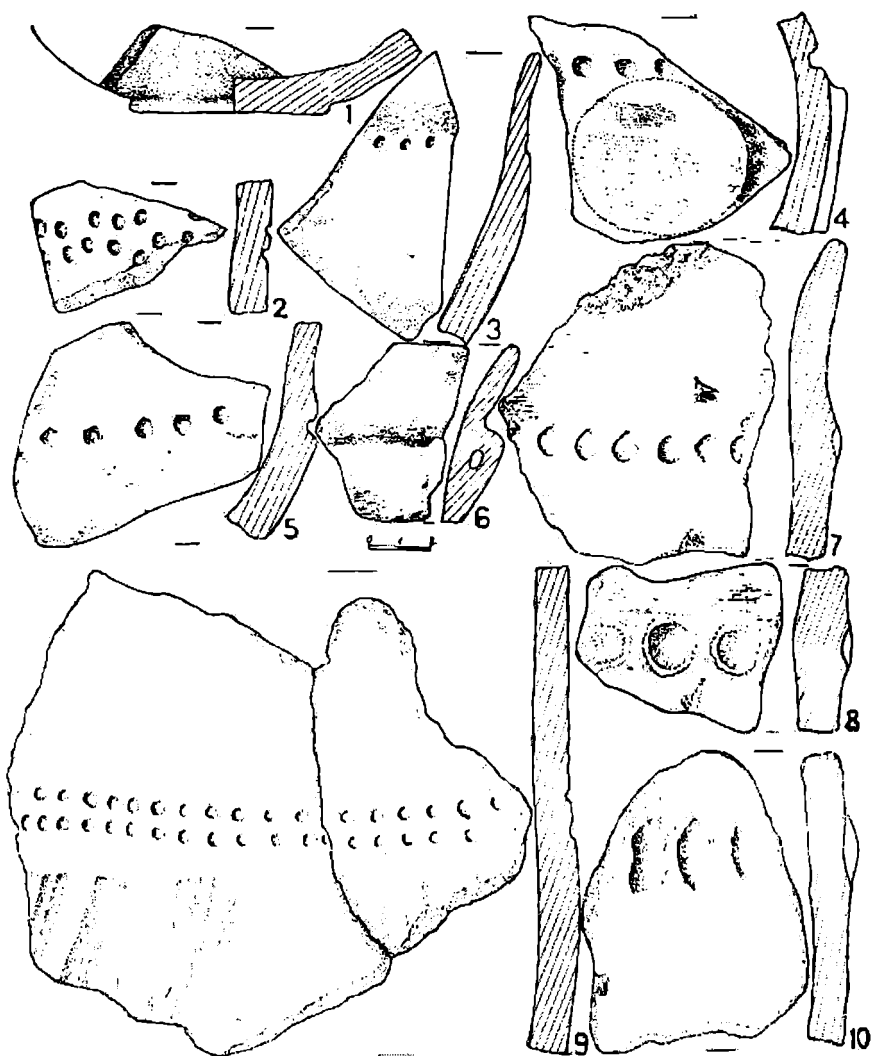

Fig. 8.

Chetrești-Capul Dealului. Faza A. Specia ceramicii poroase.

Fragmente de: bază 1; chiupuri 2,7-10;

castroane 3-6. Gr.₃ 1,9; L₂ 2-3,7,10; *passim* 4-5; L₁ 6,8.

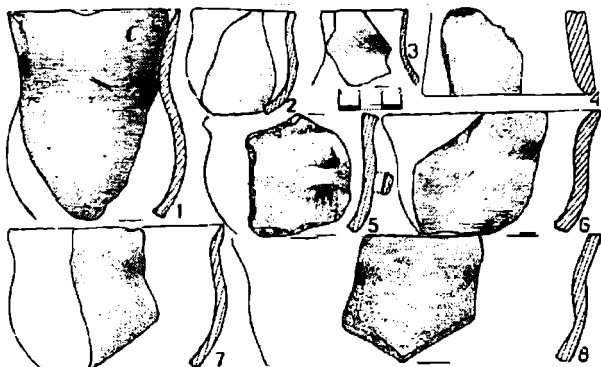

Fig. 9.

Chetrești-Capul Dealului. Faza A. Specia ceramicii cărămizii prăfoase.
 Fragmente de: pahare 1-2,5; cupă 3, picior de suport 4,
 castroane 6-7; strachină 8. 1-8, L₂.

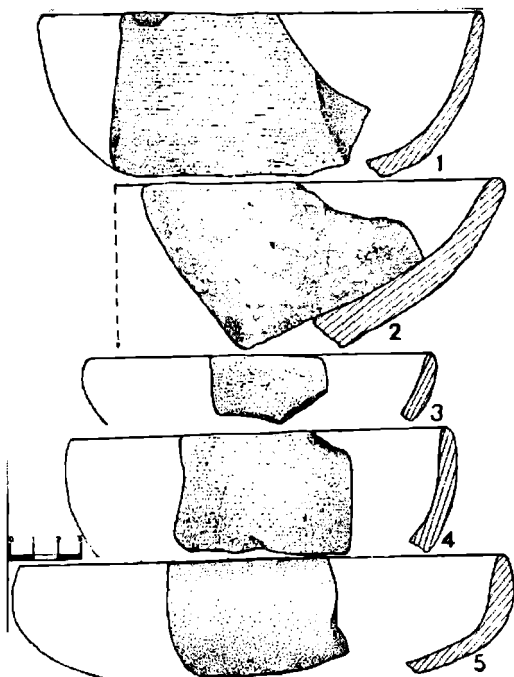

Fig. 10.

Chetrești-Capul Dealului. Faza A. Specia ceramicii cărămizii prăfoase.
 Fragmente de: castroane 1-5. L₂ 1,5; *passim* 2; L₁ 3-4.

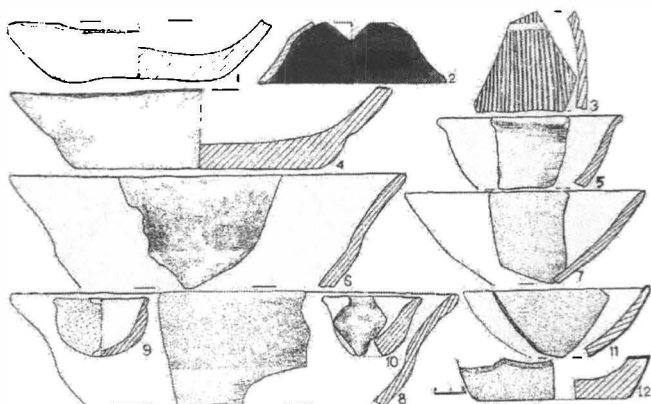

Fig. 11.

Chetrești-Capul Dealului. Faza A. Specia ceramicii cărămizii prăfoase. Fragmente de: baze 1,4,12; capac 2, perete vas 3; castroane 5-7,9,11; vase miniaturale 8,10. L₂ 1,4-5,7-8,10,12; L₁ 2-3,6; Gr.₃ 9; *passim* 11.

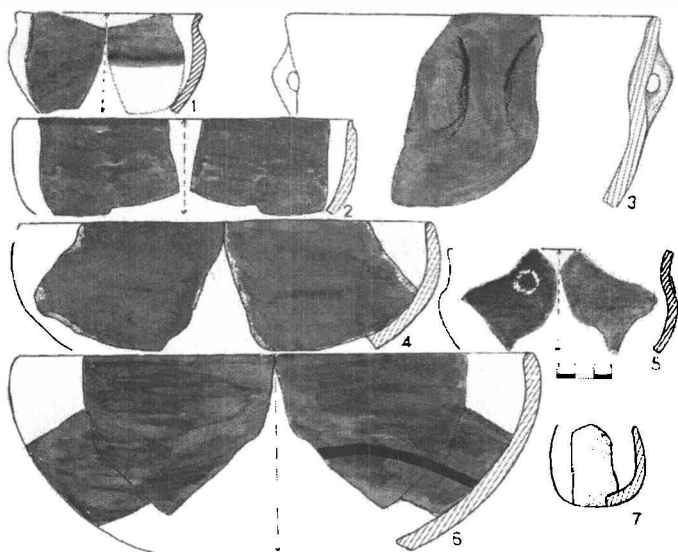

Fig. 12.

Chetrești-Capul Dealului.

Faza A. Specia ceramicii cărămizii prăfoase acoperite cu culoare. Fragmente de: castroane 1-3,5; boluri 4,6, vas miniatural 7. L₂ 1-6; L₁ 7.

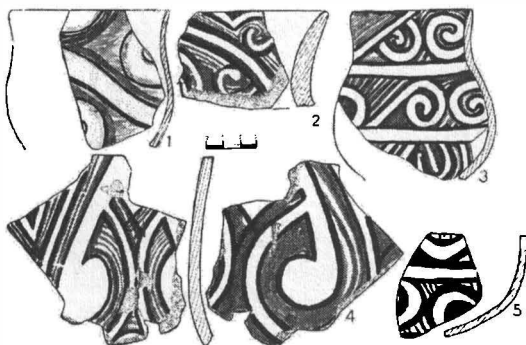

Fig. 13.

Chetrești-Capul Dealului. Faza A. Speciile ceramicii pictate tricrom pe fond alb 1-5. Fragmente de: pahare 1,3,5; crater 2; vas cu gât înalt și corp bombat 4. *Passim* 1,5, L_2 2-3; Gr_3 4.

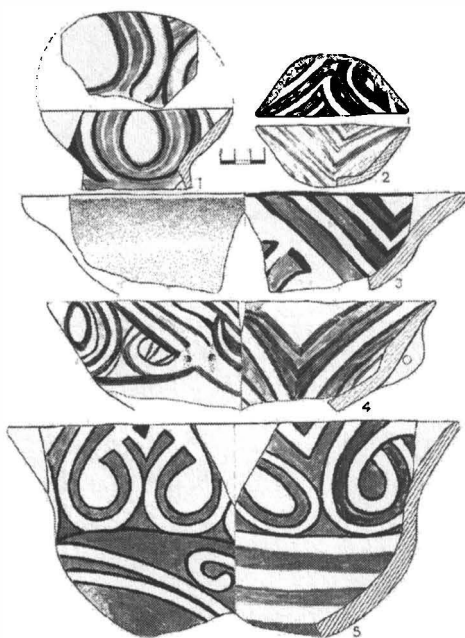

Fig. 14.

Chetrești-Capul Dealului. Faza A. Categoriile ceramicii pictate tricrom pe fond alb 1-4 și roșu 5. Fragmente de: suport 1, castroane 2-5. *passim* 1-2; pe nivel 3; L_2 4-5.

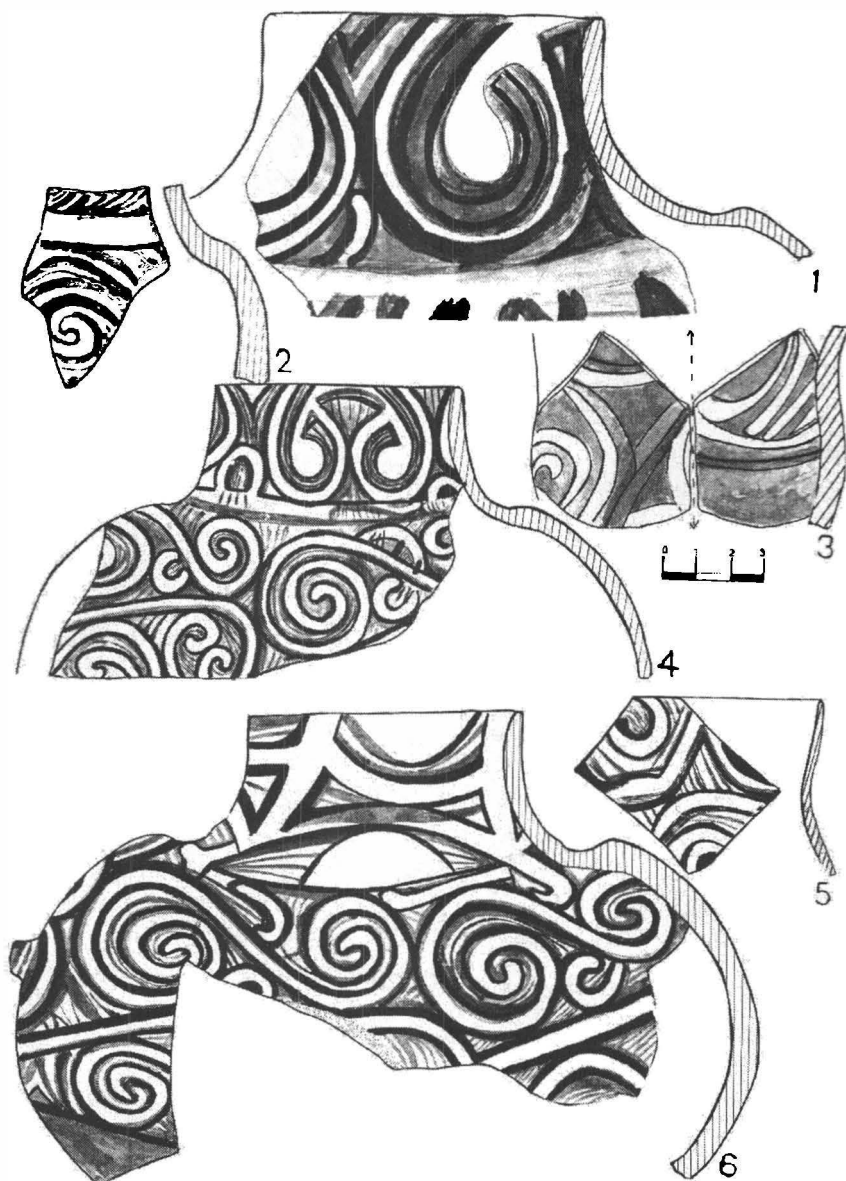

Fig. 15.

Chetrești-Capul Dealului. Faza A. Categoriile ceramicii pictate pe fond roșu 1,3-4 și alb 2,5-6. Vase cu gât înalt și corp bombat 1-2,4,6; castron 3; pahar 5; L₂ 1-3,5; *passim* 4,6.

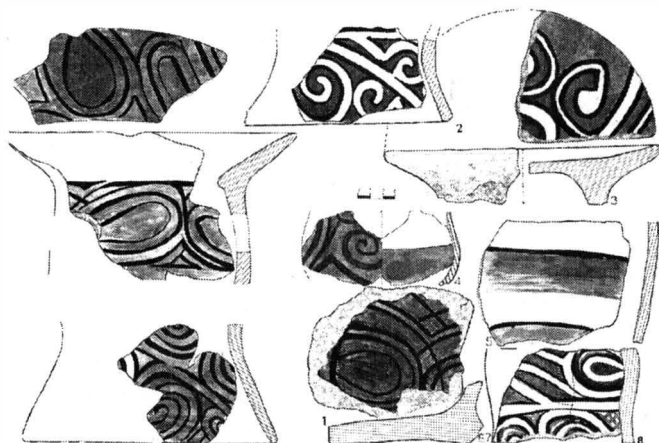

Fig. 16.

Chetrești-Capul Dealului. Faza A. Categoria ceramicii pictate bicrom, cu negru pe fond roșu 1,4,6; benzi albe pozitive mărginite cu negru pe fond roșu 2-3, benzi albe negative mărginite cu negru pe fond alb 5,7.

Fragmente de: suport 1, picior vas 2,7, vas cu suport 3,6; pahar 4; perete vas 5. L₂ 1-3,5-7; Gr.₅ 4.

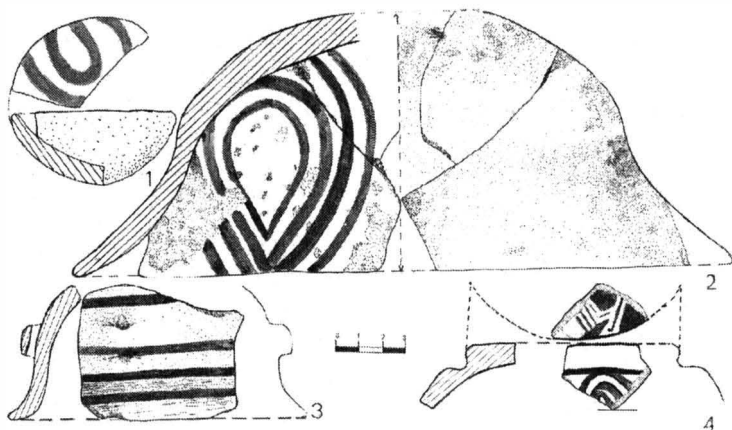

Fig. 17.

Chetrești-Capul Dealului. Faza A. Categoria ceramicii pictate pe fond alb 3. Fragmente de: castronaș 1; capace 2-3;

vas cu suport 4. L₂ 1-2,4; Gr.₃ 3.

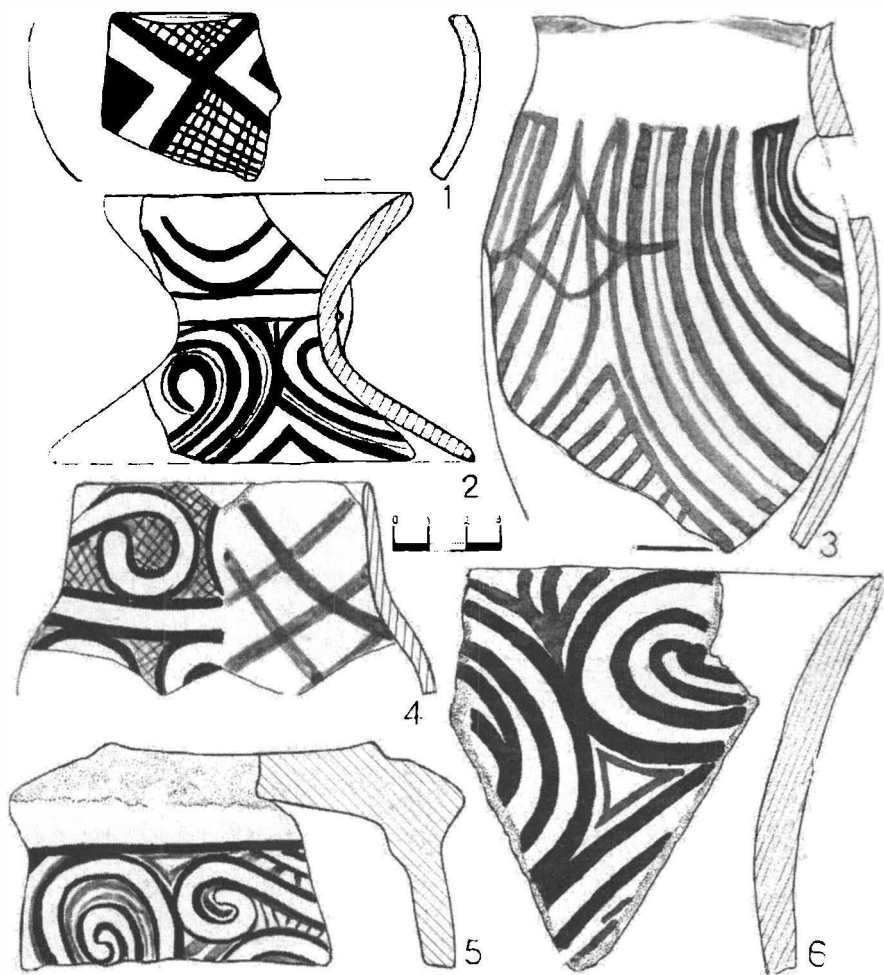

Fig. 18.

Chetrești-Capul Dealului I. Faza A. Categoriile ceramicii pictate 1-6.

Fragmente de: bol 1; suporturi 2-3; pahar 4, vas cu suport 5;

crater 6. L₂ 1-2,4,6; 3; pe nivel 3; Gr.₃.

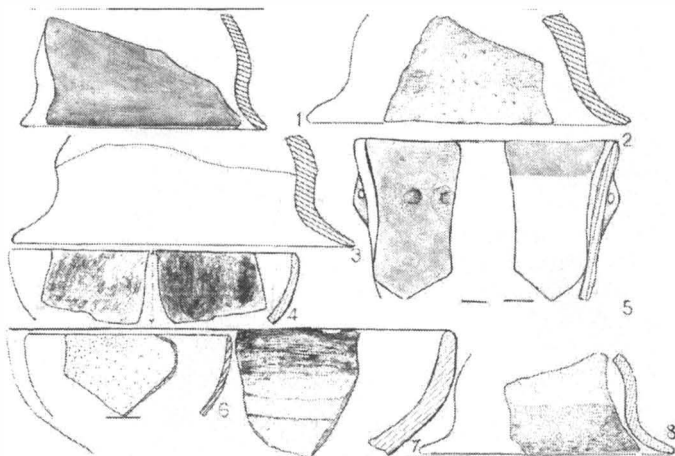

Fig. 19.

Chetrești-Capul Dealului. Faza A-B. Categoriile ceramicii vopsite. capace 1-3,8, castroane 4,6-7, pahar 5. Pe nivel 1,5,7-8; Gr. 1 2-4,6.

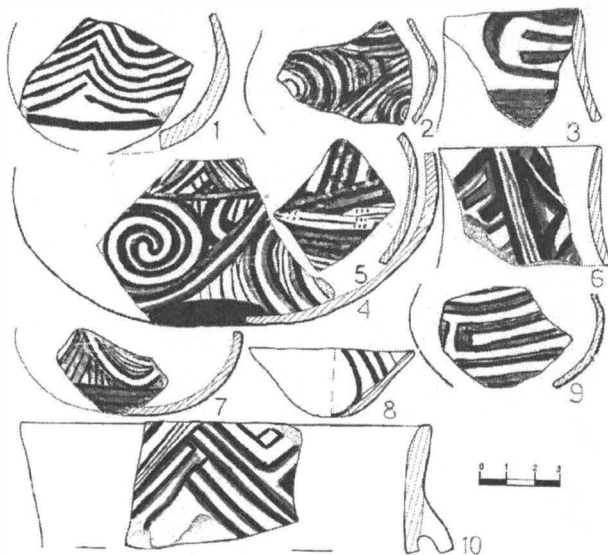

Fig. 20.

Chetrești-Capul Dealului. Faza A-B. Categoriile ceramicii pictate. Fragmente de pahare 1-2,4-5,7,9-10; cupe 3,6; vas miniatural 8.

1-2, 4-5,7 β_1 ; 3,6,10 γ_2 ; 8-9 δ_{1a-2a} . Pe nivel 1-10.

Fig. 21.

Chetrești-Capul Dealului. Faza A-B. Categoriile ceramicii pictate, pahar 1, capace 2-5; grupa 1.1₂ 1,3-5; grupa 1_{1a} 2.

Pe nivel 1-2,5; *passim* 3-4.

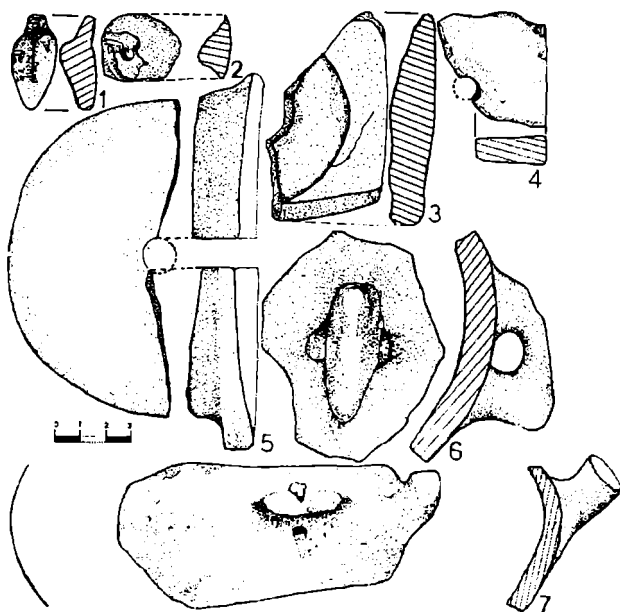

Fig. 22.

Chetrești-Capul Dealului. Faza A. Statuetă antropomorfă 1; protome zoomorfe 3-4; fragment de altar 5; toartă zoomorfă stilizată 6. L₁ 6.

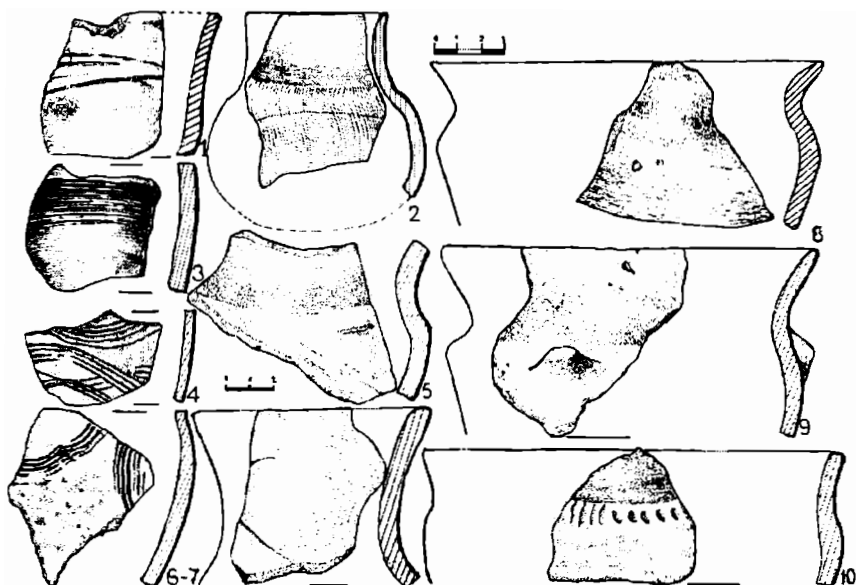

Fig. 23.

Chetrești-Capul Dealului, Cucuteni faza A, 1-2,5, faza A-B, 3-4,6-10.

**Specia de sinteză a ceramicii Cucuteni și de tip C. Fragmente:
atipice 1,3-4,6; vas cu gât înalt și corp bombat 2,7; cratere 5,8-10.**

***Passim* 1-2,7; *L*₁ 3, *L*₂ 4,5-6,8-10.**